

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия.

XXVII заседание, понеделникъ, 22 ноемврий 1910 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. д-ръ П. Ораховацъ, въ 3 ч. 15 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля г. секретаря да провери отсутствующитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь Г. Копринаровъ: (Прочита списъка. Отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Алипий Аврамовъ, Василъ Александровъ, Георги Арабаджиевъ, Славчо Бабаджановъ, Михаилъ Бакърджиевъ, Цаньо Барбаловъ, Константинъ Батоловъ, Андрей Баловъ, Димитъръ Бончевъ, Георги Булевъ, Петко Войниковъ, Василъ Вълковъ, Стефанъ Георгиевъ, Иванъ Геловъ, Стамо Грудовъ, Йонко Гунчевъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Милошъ Дановъ, Петъръ Димитровъ, Василъ Димчовъ, Христо Дограмаджиевъ, Величко Душковъ, Владимиръ Дяковичъ, Иванъ Инджовъ, Александъръ Капазирски, Сотиръ Кацаровъ, Никола Козаревъ, Христо Конклевъ, Теньо Константиновъ, Рацико Маджаровъ, Димитъръ Маноиловъ, Илия Марковски, Османъ Мачиндж, Василъ Милевъ, Асѣнъ Милчевъ, д-ръ Ненко Наковъ, Тодоръ Панчевъ, Дончо Папазовъ, Стефанъ Паприковъ, Паскалъ Паскалевъ, Рачо Пашовъ, Недко Пеневъ, Петъръ Петровъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Драганъ Поповъ, Никола Поповъ, Стефанъ Поповъ, д-ръ Еньо Разпоповъ, Диню Рашевъ, Стефанъ Родевъ, Стефанъ Рожевъ, Ангелъ Русевъ, Иванъ Саллабашевъ, Иванъ Самарджиевъ, Стоиментъ Сарафовъ, Янко Симеоновъ, Панчо Стаменовъ, Тодоръ Статковъ, Стефанъ Стефановъ, Георги Танковъ, Теодоръ Теодоровъ, Иванъ Терзиевъ, Петъръ Тодоровъ I, Христо Тричковъ, Алексн Филиповъ, Ефремъ Христовъ и Никола Чолаковъ)

Прѣдседателъ: Отсѣтствуватъ 67. Има изискуемото се число, за да се смѣта засѣданието за законно. Съобщавамъ на Събранието, че днесъ, въ 11½ ч. се е поминалъ народниятъ прѣдставителъ отъ П-та селска Софийска избирателна околия Петъръ Тодоровъ, въ с. Требищъ. Моля, г. г. народнитѣ прѣдставители, да станемъ на крака, за да почетемъ паметьта на покойния и да кажемъ: „Богъ да го прости!“

(Всички г. г. народни прѣдставители ставатъ на крака. Обаждатъ се: „Богъ да го прости!“)

Отъ Събранието ще се изпрати венецъ чръзъ другаритѣ на починалия, другитѣ софийски народни прѣдставители.

А. Екимовъ: Понеже той е заемалъ длѣжността квесторъ, ще трѣбва Събранието да се занимае да избере друго лице на негово мѣсто.

Прѣдседателъ: Съобщавамъ на Събранието, че прѣдседателството е разрѣшило отпущъ на слѣднитѣ г. г. народни прѣдставители: на орханійския Петъръ Стаменовъ — 6 дена, на брѣзовския Иванъ Терзиевъ — 5 дена, на шуменския Тодоръ Панчевъ — 5 дена, на троянския Илия Марковски — 5 дена, на ловчанския Петко Войниковъ — 8 дена, на габровския Паскалъ Паскалевъ — 2 дена, на юстендилския Стефанъ Георгиевъ — 1 день, на юстендилския Стоиментъ Сарафовъ — 5 дена, на пазарджишкия Георги Копринаровъ — 2 дена, на казанлъшкия Дончо Папазовъ — 8 дена и на севлиевския Диню Рашевъ — 4 дена.

Освѣтъ това иска се отпущъ отъ Събранието:

Отъ чирпанския народенъ прѣдставителъ г. Владимиръ Дяковичъ, безсроченъ, по болестъ. Има медицинско свидѣтелство. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да му се даде този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Отъ поповския народенъ прѣдставителъ г. Стоиментъ Савовъ, който моли да му се разрѣши 4 дена отпущъ, понеже се вика отъ сѣдилището. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Постъпило е запитване отъ силистренския народенъ прѣдставителъ г. Вълчо Георгиевъ, къмъ г. г. министритѣ на войната и на търговията и земледѣлието, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Отъ редъ години военнитѣ власти въ Шуменъ своеволно, безъ да се отнесатъ и допитатъ до никоя гражданска власть, нито стопанинъ, систематически сж заграбвали частни обработвани земи, както и голѣми кжсове отъ мерата на Шуменската община.

„Макаръ при развитѣ кметства да сж постѣпвали оплаквания отъ общинаритѣ и притежателитѣ на частни земи противъ това своеволие на военнитѣ власти, но никакво внимание не е обърнало общинското управление.

„Обаче при днешния общински състав е било подадено заявление до Шуменската община, подписано от около 300 души, което заявление е било разгледано, и общинското управление е постановило, добър начин военните власти да повърнат заграбените парчета мера, както и обработените земи, притежани на частни лица, въ срокът от един мѣсець, но и до днесъ военните не сж направили това.

„Като излагамъ горното, питамъ г. г. министритѣ на войната и на търговията и земледѣлието, знаятъ ли за тая незаконна постѣпка на военните власти въ Шуменъ и какво мислятъ да правятъ, за да повърнатъ заграбените частни обработени земи, така сжщо и заграбените парчета отъ шуменската мера.“

Постѣпило е питане отъ сжщия народенъ прѣдставителъ къмъ г. министра на обществените сгради, пѣтищата и съобщенията. (Чете)

„Прѣди нѣколко години, когато се трасираше държавното шосе „Силистра—Гутраканъ“, сж били отнети много работни земи изцѣло или частъ отъ тѣхъ, на жители отъ с. с. Сребърна, Доймушларъ, Ходжакой и др., Силистренска околия.

„Съгласно закона за държавните и общински пѣтища, отнегитѣ за тая цѣлъ земи въ случая ще трѣбва да изплати държавата. Отъ свѣдѣнията, които имамъ, не само че не сж изплатени тия земи, но стопанитѣ амъ продължаватъ да плащатъ десетѣкъ за тѣхъ.

„Като излагамъ горното, питамъ г. министра, направено ли е вече разпорѣждане да се изплатятъ земитѣ, взети отъ държавата за построяване шосе, и мисли ли да даде нужното разпорѣждане да имъ се повърнатъ сумитѣ, платени за десетѣкъ за отнетитѣ имъ земи?“

Моля г. министра на обществените сгради, пѣтищата и съобщенията да отговори на това питане.

Министъръ М. Такевъ: Понеже тукъ се споменаватъ села и пр., ще моля да ми се изпрати прѣписъ отъ питането да го дамъ въ дирекцията, за да ми даде обяснение.

Прѣдседателъ: Чухте ли, г. Георгиевъ?

В. Георгиевъ: Чухъ.

Прѣдседателъ: Постѣпило е питане отъ никополския народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Колевъ къмъ г. министра на обществените сгради, пѣтищата и съобщенията. То е постѣпило на 9 т. м., но не е било възможно да се сложи и да се иска отговоръ по причина на отсъствието на г. министра. Питането е съ слѣдното съдържание: (Чете)

„София—Кюстендилъ циркулиратъ два влака: „пѣтнишки“ и „смѣсенъ“, а таксата за прѣвозване на пѣтниците е еднаква.

„То на основание чл. 107 отъ конституцията, питамъ г. министра на обществените сгради, пѣтищата и съобщенията, коя е причината да нѣма разлика въ такситѣ.“

Моля г. министра да отговори на това питане.

Министъръ М. Такевъ: Когато миналия пътъ тукъ ми се каза отъ г. народния прѣдставителъ, азъ разбрахъ, че той пита: защо има разлика въ тарифата за пѣтници и попитахъ въ дирекцията, защо има разлика. Тамъ ми казаха тѣкмо обратното: нѣма разлика. И защо ще се прави разлика въ тарифата, когато това е за прѣвоза на пѣтници, било че треньтъ трѣгва въ 12 ч., било че трѣгва въ 8? Това не е стока, за да има диференциални тарифи. Имаше едно врѣме смѣсенъ влакъ, който пѣтуваше нощно врѣме и се вземаше по-малка такса, но днесъ се стараемъ да се унифициратъ всички тарифи. Ние гледаме да направиимъ еднакви тарифитѣ за прѣвозване на пѣт-

ници, било денѣ, било нощѣ, освѣтъ съ конвенционалния влакъ, тарифитѣ на който се уреждатъ въ една международна конференция. Затуй, г. Димитровъ, държавата не счита, че, който се качи на трена въ 4 ч. ще плати по-малко, а който се качи въ 12 ч., ще плати повече. Затуй тарифата е много добръ направена. Разлика нѣма и нито смѣтаме да направимъ промѣнене въ тарифата, толкова повече, че тази желѣзница, особено слѣдъ като се откри линията Гюешево, твърдѣ малко е доходна, тя едва ли ще покрива разсѣекитѣ за ежедневното движение. Та, ако ние искаме да правимъ диференция въ тарифитѣ, вие ще видите, че това ще се качи на приходитѣ на другитѣ желѣзници и ще дойдемъ до това положение, което имаме едно врѣме: да вземаме 1/4% приходъ на вложения капиталъ, на който лихвитѣ сж 7—8%.

Прѣдседателъ: Моля народния прѣдставителъ г. Иванъ Колевъ да отговори, доволенъ ли е или не.

И. Колевъ: Не мога да бъда доволенъ затуй, защото азъ не разбирамъ, какъ единъ човѣкъ да се вози на лайтонъ, а другъ — на каруца и да плащатъ една и сжща такса. Ако тази линия е дотолкова не доходна, нека остане само единъ влакъ за нея, а другиятъ да служи за други страни.

Министъръ М. Такевъ: Азъ не мога да разбера, какво ме питате.

И. Колевъ: Питамъ, защо да бъде таксата еднаква.

Министъръ М. Такевъ: А защо да бъде различна?

И. Колевъ: Както на другитѣ линии, за единъ влакъ се плаща повече, а за другъ — по-малко. Защо да бъдатъ еднакви такситѣ?

Министъръ М. Такевъ: Вие ще направите по-добръ да се освѣтлите върху питането, защото азъ не го разбирамъ. Вие питате, защо да сж различни, азъ пъкъ питамъ, защо да сж еднакви. Питайте този, който Ви е казалъ тази работа, защото тарифа не се прави отъ днесъ за утрѣ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ, като министъръ на пѣтищата и съобщенията, го направихъ съ заповѣдъ. И ако се прѣмахне този редъ, държавата ще има една щета отъ около 300.000 л.

А. Димитровъ: Единиятъ влакъ да се закрие.

Прѣдседателъ: Постѣпило е питане отъ севлиевския народенъ прѣдставителъ г. Вачо Станчевъ къмъ г. министра на обществените сгради, пѣтищата и съобщенията: (Чете)

„Прѣзъ 1906 г. кметовѣтъ на с. с. Сухиндолъ, Димка, Калакастровъ, Върбовка, Коевци, Бѣла-рѣка се събраха въ с. Сухиндолъ и рѣшиха да помолятъ държавата да построи мостъ на р. Росица на междуселското посе, като имаха прѣдъ видъ, че общинитѣ имъ се намиратъ въ бѣдно положение. Всѣка община поотдѣлно изпрати своя протоколъ на търновския окръженъ управителъ по надлежния редъ. За едно кжсо врѣме окръжниятъ управителъ събщи на казанитѣ общини, че държавата се натоваря да построи моста на р. Росица, който е необходимо нуженъ на горнитѣ села. Окржниятъ инженеръ състави скицата, Търновската постоянна комисия гласува 70.000 л., но и до днесъ нищо не е направено. Всѣка година рѣката взема жертви, било хора, било добитѣкъ. Питамъ, знае ли това г. министърътъ на пѣтищата и, ако знае, какво мисли да стори за по-скорошната направа на тая мостъ.“

Моля г. министра да отговори на това питане.

Министър М. Такев: Ще моля също така да ми се даде прѣписъ отъ него, защото тукъ пакъ се касае за села, фондове и пр. отъ 1906 г. Ще отговоря, слѣдъ като бѣда освѣтленъ.

Прѣседателъ: Чухте ли, г. Станчевъ?

В. Станчевъ: Чухъ.

Прѣседателъ: Постъпило е питане отъ кѣзълагашкия народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Хаджиевъ до г. министра на вътрѣшнитѣ работи. (Чете)

„Моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да отговори:

„1. Защо е екстерниралъ студента по философия въ Софийския университетъ Маколевъ.“

Моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да отговори на питането.

Министър Н. Мушановъ: Моля, дайте ми питането.

Прѣседателъ: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: (Отъ трибуната) Свободата на личността, г. г. народни прѣдставители, е гарантирана съ особено постановление въ нашата конституция: никой не може да бѣде наказанъ, безъ да мине това прѣзъ особенъ съдъ; никой не може да бѣде затварянъ, безъ да има за това присѣда, влѣзла въ законна сила.

А. Енимовъ: А-а-а! Като не прѣдстави гаранция, затварятъ; какъ да не го затворятъ?

И. Хаджиевъ: Послѣ, за да изтърпи известно наказание единъ отъ българскитѣ граждани, то трѣбва да е точно прѣдвидѣно въ законитѣ. Едно врѣме, когато тукъ, отъ тая трибуна, се говорѣше за интерниране и за екстерниране, смѣташе се, че правителството, което върши тия работи, върши голѣмо прѣстѣпление, че то нарушава най-светитѣ права на българския гражданинъ. И ако си спомняте добръ, единъ отъ най-голѣмитѣ борци за тия свободи на личността и за свободитѣ на българскитѣ граждани се намира между членовѣтъ на г. г. демократитѣ или на почитаемото демократическо правителство; това е днешниятъ министъръ на общественитѣ сгради, който едно врѣме за едно най-дребно и даже, ако щете, законно интерниране, правѣше интерпелация за хора даже, които не сж заслужавали това. Азъ не знамъ, но, откажъ г. г. демократитѣ дойдоха на власти, като-че интернирането и екстернирането влѣзе въ реда на нѣщата. Ако си спомняте, най-много тури въ дѣйствието това бившиятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи. Миналата година мнозина, подъ форма на македонствуващи, бѣха взети отъ роднитѣ си мѣста, каквато бѣше работата съ единъ отъ Лѣжене, и пратени въ вътрѣшността на държавата, а така сжщо и много други, които и до днеска се намиратъ въ Велико-Търново и въ други градове, тоже като се подозиратъ, че македонствували, че кой знае какво буйствували, че прѣчили на обществения порядѣкъ. Никой не ги пита, иматъ ли или нѣматъ срѣдства да се прѣхранватъ, отъ кѣдѣ трѣбва да взематъ, какъ трѣбва да прѣкаратъ своя животъ. Важното е, че Министерството на вътрѣшнитѣ работи намѣри за добръ, да бѣдатъ интернирани тѣзи хора, и се интернираха. Сега, наскоро, днешниятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи г. Мушановъ, кѣмъ кѣго имамъ всичкитѣ симпатии, е направилъ едно екстерниране — не вече едно интерниране, но екстерниране — на единъ студентъ отъ българския университетъ, слѣдващъ по философия.

Н. Мирски: Какъвъ подданикъ е?

И. Хаджиевъ: Български подданикъ.

Д. Наранешевъ: Български подданикъ не може да бѣде екстерниранъ по никой начинъ.

И. Хаджиевъ: Този студентъ се е подозиралъ, че е билъ съучастникъ въ дѣлото на Юда Б. Израелъ, обаче, запрѣтъ, изслѣдванъ отъ респективнитѣ власти, оказало се е, че той нѣма никакво участие. Доколкото се простиратъ моитѣ свѣдѣния, той е билъ единъ поредѣченъ човѣкъ, вършилъ е своята работа, като студентъ, не по-лошо отъ другитѣ студенти, въ нищо досега не се е провинилъ, за да не бѣде поне интерниранъ, а камо-ли и екстерниранъ.

Г. г. народни прѣдставители! Това става възъ основа на чл. 27 отъ закона за полицията. Тамъ е казано, че по усмотрѣние на министра на вътрѣшнитѣ работи, могатъ да ставатъ интернирания, могатъ да ставатъ и екстернирания, но на какви хора? На бездѣлници. Едно измѣнение има на тоя членъ, въ който се опрѣдѣля що е бездѣлникъ — човѣкъ, който не може да покаже: какъ живѣе, отъдѣ получава своята прѣхрана, въобще човѣкъ бездѣлникъ въ тая смисълъ, въ каквато го разбираме. Студентътъ, който е екстерниранъ, доколкото азъ можахъ да събера свѣдѣния, се е подозиралъ просто като анархистъ. Сега, човѣкъ може да има и анархистически убѣждения, това не е нито грѣхъ, нито прѣстѣпление.

Я. Поповъ: Анархистъ по отношение на каситѣ само.

И. Хаджиевъ: Ако той се е провинилъ въ нѣщо, въ България има закони, които сж достатъчно строги, за да дадатъ на виновницитѣ наказание, каквото трѣбва; ние имаме власти, на които плащаме, власти, които сж прѣдзначени за охрана на обществения редъ и порядѣкъ, така щото, ако се е провинилъ нѣкой, било като анархистъ, било като бездѣлникъ, като какъвто и да било, азъ смѣтамъ, че трѣбва да бѣде подложенъ на респективнитѣ власти за наказание, но да се взема отъ тукъ и да се екстернира, азъ не мога да си прѣдстава, защо и какъ може да става това. Г. г. народни прѣдставители! Ако единъ български подданикъ не може тукъ, въ своето отечество, да намѣри мѣсто, да намѣри защита отъ законитѣ и отъ властитѣ, азъ не знамъ, какъ той може да намѣри защита въ чуждитѣ държави. Отъ друга страна, ако този човѣкъ е дѣйствително такъвъ, че е опасенъ за обществения редъ и порядѣкъ, той ще бѣде толкозъ опасенъ и въ България, колкото ще бѣде опасенъ въ Сърбия и другадѣ, кѣдѣто го екстернирате. Азъ смѣтамъ, че българското правителство не бива току-така лесно да си играе съ българскитѣ граждани, не може и не бива току-така лесно да ги праща по чужбина да се скитатъ немилни-недраги. Азъ казвамъ въ своето питане, което съмъ направилъ и което чухте тукъ, че, ако дѣйствително студентътъ, който е екстерниранъ, се е провинилъ въ нѣщо, нека го накажатъ нашитѣ власти, нека го накажемъ ние, които познаваме тукъ нашитѣ хора, ние, които трѣбва да се грижимъ за своитѣ, добри и лоши членове, а не да ги пращаме по чужбина.

Азъ ще искамъ да чуя сега, какво ще каже г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи по това екстерниране.

Дѣлка да признае още едно нѣщо, че студентътъ, който е екстерниранъ, будѣго-би, се е подозиралъ като човѣкъ, който е билъ нѣкакъвъ доноситѣкъ или шпионина.

Т. Васильовъ: Туй не е питане. Прочетохте питането си, чакайте да чуете, какво ще отговори г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

И. Хаджиевъ: Ако наистина това е така, и Министерството на вътрѣшнитѣ работи или нашитѣ власти

иматъ достатъчно важни основания и доказателства, за да му наложатъ наказание, защо да го екстернирате — дайте го на властта, нека тя го накаже, нека го тури въ затвора, нека да му ограничи свободата, както трѣбва, но не да се екстернира навънъ, да отиде да се скита по чуждитѣ държави и тъкмо сега, въ това врѣме, когато той трѣбва да слѣдва въ училище.

Припомнямъ си скоро единъ такъвъ случай въ Белгия. Единъ емигрантинъ русинъ трѣбваше да се екстернира отъ белгийскитѣ власти по желанието на руското правителство. Лигата на човѣшкитѣ права направи единъ митингъ, едно публично събрание, въ което вземаха участие най-първитѣ хора и, азъ да ви кажа, руското правителство и рускиятъ царизъмъ бѣха просто разпнати на кръстъ само за тая тѣхна постѣжка, дѣто сѣ си позволили да поискатъ този свой подданикъ. Взема се една резолюция, че белгийското правителство подъ никакъвъ прѣдлогъ и по никакъвъ начинъ не бива, въ името на човѣшкитѣ правдини, да се съгласи да вземе единъ човѣкъ и да го прѣдаде на едно правителство, на макаръ било то даже и свое за човѣка, за когото се съмнѣва, че ще бѣде подложенъ на нечовѣшки наказания.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие запитване или питане правите.

Прѣдседателъ: Г. Хаджиевъ! Вие съ развиването на питането си отнемате врѣме само.

И. Хаджиевъ: Азъ свършвамъ.

Ще искамъ да чуя причинитѣ, по които студентътъ е екстерниранъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Къзблагашкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Хаджиевъ имѣе удоволствието да чуе отъ мене лично прѣди нѣколко дена причинитѣ за екстернирането на Манолова, . . .

К. Мирски: Значи, Вие сте му отговорили.

Министъръ Н. Мушановъ: . . . но навѣрно не се е считалъ за удовлетворенъ отъ това, което му казахъ, та заради това именно е направилъ питане.

К. Мирски: Да направи запитване.

И. Хаджиевъ: Азъ мисля, че на Народното събрание не може да бѣде свежърва всѣки денъ г. Мирски.

К. Мирски: Това не е питане. Не искаме тукъ да слушаме глупости: ти не питашъ, а интерпелирашъ.

И. Хаджиевъ: Туй не е глупости, туй е български студентъ.

К. Мирски: Това е глупостъ.

И. Хаджиевъ: Хей, свежърва!

К. Мирски: Знаятъ си, какъ стои въпросътъ, слѣдователно, не си билъ правъ да правишъ питане.

Прѣдседателъ: Моля, г-да, оставете личнитѣ разправи, а Вие, г. Хаджиевъ, недѣйте оскърбява народнитѣ прѣдставители.

Министъръ Н. Мушановъ: Та правъ е, г. г. народни прѣдставители, г. Мирски, когато каза на г. Хаджиева, че, ако Вие сте били недоволни отъ личнитѣ обя-

снения на министра, трѣбваше да направите запитване, интерпелация, . . .

И. Хаджиевъ: Азъ Ви казахъ, че ще Ви питамъ.

Министъръ Н. Мушановъ: . . . защото само тогава се подвеща подъ отговорностъ незаконната дѣятелностъ на единъ министъръ.

К. Мирски: Разбира се.

Министъръ Н. Мушановъ: Това е право. Но азъ ще Ви отговаря на питането.

Г. Хаджиевъ ме пита: „Защо е екстерниранъ студентътъ по философия при Софийския университетъ М. Маноловъ?“ Отговарямъ на г. Хаджиева: Маноловъ не е студентъ.

И. Хаджиевъ: По философия е студентъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Не само по философия, ами по нищо не е студентъ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Министъръ Н. Мушановъ: Когато запитвате, говорете по-сериозно за въпроситѣ. Г. Маноловъ е свършилъ кюстендилското педагогическо училище и миналата година е дошълъ тукъ и се е записалъ въ университета, като слушателъ. Тая година, когато го екстернирахъ, не бѣше се записалъ като студентъ. Азъ тия работи ги справямъ, г. Хаджиевъ, когато работя. Направете справка, записанъ ли е билъ той като студентъ тая година, и ще Ви се отговори отъ академическия свѣтъ, че не е билъ записанъ.

„Първо, истина ли е, че това е направено само, защото Маноловъ се е подозиралъ като анархистъ?“ Азъ го екстернирахъ не защото е само анархистъ, защото, да ви кажа, убѣжденията на хората не ме интересуватъ, доколкото сѣ убѣждения искрени и въпросъ на свѣстъ, но азъ го екстернирахъ, доколкото Маноловъ е човѣкъ, който участвува въ тритѣ голѣми атентати, които се разкриха въ нашата страна: първиятъ атентатъ е онова доландарджийство, което се прави на г. Гешова съ обирамето на касата му, вториятъ атентатъ е този съ Юда Б. Израелъ и третиятъ е фалшификацията на платежни заповѣди, въ Бургазъ, откъдѣто сполучиха да изтрѣгнатъ отъ Българската народна банка 3.700 л., а имаха нѣтъ да изтрѣгнатъ 37.000 л. За нещастие, може-би, убийството на този нещастенъ слуга на Юда Б. Израелъ, при тоя атентатъ тукъ, можа да ни създаде доказателства, за да влѣземъ въ диритѣ на всички онѣзи атентати, които се кроеха и които бѣха изпѣлнени и, за честъта на нашата полиция, ще кажа, уловихме всичкитѣ подозрѣни вътрѣ въ тѣзи атентати — снощи уловихме послѣдния съучастникъ — и всичкитѣ прѣдадохме на съдилищата; единиятъ тукъ, другиятъ въ Бургазъ, а Манолова, за когото имаме добавъчно по-сериозни данни отъ вчера и онзи денъ, може-би, ще го дѣри отново, за да го върна пакъ тукъ и да го прѣдамъ на съда.

Но защо го екстернирахъ, а не интернирахъ? Въз основа на туй, че стана атентатътъ, уловихме Ивана Симеоновъ въ Бургазъ и, като изпрачаме да го арестуватъ, оказва се, че първиятъ човѣкъ, съ когото е вървѣлъ Симеоновъ, е билъ Маноловъ. Значи, на онѣ, когото арестуваха тукъ за убийството на стражаря, най-голѣмиятъ другаръ е Маноловъ. Азъ нѣма да говоря много по този въпросъ, защото слѣдственото още продължава. Ще мога по-куражливо да Ви говоря, г. Хаджиевъ, подиръ нѣкой и другъ денъ. Сега ще ви кажа, че Маноловъ е човѣкътъ, за когото се вижда, отъ даннитѣ, събрали при слѣдственото дѣло и отъ нашитѣ административни разслѣдвания, че е дружалъ съ всичкитѣ тия други арестовани. Азъ

ще Ви кажа, г. Хаджиев, че прѣди 5 дена екстернирахъ също единъ учителъ и една учителка отъ Бургазъ — г. Петровъ, учителъ, и г-ца Трендафилова, учителка; екстернирахъ ги пакъ въ Македония; научете се и за тѣхното екстерниране и ме питайте тогава заедно съ екстернирането на г. Манолева.

А. Екимовъ: Този македонецъ ли е?

Министъръ Н. Мушановъ: Да, пакъ македонецъ. Ще трѣбва пакъ да го призная, че и тѣзи двама участвуваха въ този кружокъ, който има нѣколко гнѣзда въ България, но, за щастие, както ви казахъ, можахме да заловимъ всичкитѣ.

В. Георгиевъ: Вие така можете да екстернирате всичкитѣ македонци.

Министъръ Н. Мушановъ: Не, г. Георгиевъ; между българитѣ има по-лоши отъ македонцитѣ и, ако кажехъ да екстернирамъ македонцитѣ, не зная, да-ли македонцитѣ не биха казали и Васъ да екстернирамъ.

В. Георгиевъ: Такива подмѣтания не струватъ да се правятъ за българитѣ.

Министъръ Н. Мушановъ: Има интересъ, наистина, да се защита единъ министъръ по този въпросъ, защото има пѣкон принципиални работи, върху които азъ съмъ мислилъ и на които, наистина, трѣбва да си отговори всѣки българинъ. Чл. 8 отъ закона за подданството казва: (Чете) „Всѣко лице съ чуждо подданство, но отъ българско произхождение, става български подданикъ, щомъ се засели въ княжеството и даде заявление до министра на правосъдието, че намѣреното му е да установи своето постоянно мѣстожителство въ прѣдѣлитѣ на княжеството“. Г. Маноловъ е една много несимпатична личностъ. Той е родомъ отъ Кукушъ; братъ е на извѣстния Маноловъ, членъ на апелативния съдъ въ Солунъ, ако се не лъжа; дошълъ е тукъ, въ София, прѣзъ мѣсецъ януарий, заедно съ Ивана Симеоновъ, единъ отъ арестованитѣ и прѣдаденитѣ на съдъ за тая фалшификация, направена въ Бургазъ. Съ г. Пенкова — тоя, който нарани двамата стражари при атентата върху банката на Юда Б. Израелъ — той е въ най-интимни връзки, споредъ доказателствата, които имаме, но заради него нѣмаше ония конкретни данни за виновностъ, които съдебниятъ слѣдователъ смѣта, че му сж нужни, за да може да го арестува изеднѣжъ; защото, ако имаше такива, г. Хаджиевъ, нѣмаше защо да го екстернираме, а ще го прѣдадемъ на съда да го съди. Не се екстернира човѣкъ, който трѣбва да се осъди. Защо Вие тѣй смѣтате? Ако е прѣстѣпникъ, когото съдятъ ще осъди, нѣма нужда административната властъ или министърътъ на вътрѣшнитѣ работи да го екстернира. Екстернира се човѣкъ, който е бездѣлникъ — казва се така за насъ, българитѣ, съ едно понятие опрѣдѣлено въ закона — или пъкъ чужди подданикъ, който стои тука, безъ да има работа и занятие. Г. Маноловъ е чуждъ подданикъ, по чл. 8. Той е отъ българско произхождение, но не е български подданикъ, защото, за да стане такъвъ, той трѣбва да даде най-напрѣдъ свидетелство, че се отказва отъ отоманското подданство.

И. Хаджиевъ: Не е тѣй.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля. Чл. 8 казва, че той трѣбва да даде заявление до Министерството на правосъдието, че иска да приеме българско подданство.

И. Хаджиевъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ Н. Мушановъ: Ами този законъ е послѣдниятъ, отъ 1906 г. Тѣй бѣше законътъ по-напрѣдъ, г. Хаджиевъ: всѣки единъ, който е роденъ отъ българинъ македонци и дойде въ България, по силата на факта, че е въ Българий, е български подданикъ.

И. Хаджиевъ: Министъръ Ляпчевъ . . .

Министъръ Н. Мушановъ: Г. министъръ Ляпчевъ е въ България по-рано, отколкото Вие, г. Хаджиевъ, нѣдѣите приказва за такива въпроси. Въпросътъ се слага принципиално, и Вие трѣбва да разберете, че това тълкувание трѣбва да му се даде.

Н. Мирски: Г. Хаджиевъ не е глупецъ, но говори по нѣкой път глупости.

И. Хаджиевъ: На невмѣняеми хора не бива да се отговаря, затуй азъ ще прѣстана отсега да Ви отговарямъ, защото отъ 60 години нагорѣ човѣкъ е невмѣняемъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Маноловъ, слѣдователно, е чуждъ подданикъ, той не е и студентъ тукъ, както ви казахъ, той нѣмаше никакви сръдства за прѣхрана или занятие, което да ни покаже, участвувалъ е въ такива грозни прѣстѣпления и, макаръ и да не бѣхме го уловили като прѣстѣпникъ, можахме да го уловимъ, той е единъ човѣкъ, който бѣше опасенъ за сигурността на тая страна, въ която живѣеше, и азъ го изпѣдихъ, защото смѣтахъ, че съ това правя една добра работа на държавата, въ която служба като министъръ.

Ама г. Хаджиевъ има друга тенденция. Той иска да докаже, че днесъ българскитѣ министри на вътрѣшнитѣ работи, изходящи отъ демократическия кабинетъ, правятъ екстернирания и интернирания тѣй, както тѣхнитѣ прѣдшественици едно време сж вършили; тѣ бѣха прѣстѣпници, защо ние да бждемъ по-добри отъ тѣхъ? Подкладката на това питане е, че днешниятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи въ демократическия кабинетъ е равенъ на министра на вътрѣшнитѣ работи въ Радославовия кабинетъ, който интернираше и екстернираше. Е, г. г. народни прѣдставители, азъ смѣя да увѣря г. Хаджиева, че, за да намеримъ интернираната и екстернираната, често пъти у насъ сж служили за причина ония правителства, които смѣтаха, че това не е една законна защита на властѣта, ами е една партизанска защита на партията, защото миналото е давало доказателство, че интернираната и екстернираната сж служили само за партизанско сръдство; заради туй днесъ, когато единъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи упражни едно свое административно право — да интернира или екстернира — всичкитѣ го смѣтатъ, че той е прѣстѣпникъ, че неговата цѣль именно е да отива за нѣкакви партизански или партийни цѣли да гони политическия си противникъ. Азъ съ всичката си сила на човѣкъ, който служи, смѣтамъ, законно на реда въ страната, увѣрявамъ г. Хаджиева, че никога, нито азъ, нито моятъ прѣдшественикъ, никой членъ на демократическия кабинетъ, като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, нѣма да упражни правото си да екстернира или интернира по партизански съображения. Самиятъ фактъ, че вие, наши политически противници, толкова години тѣй много се борите противъ насъ, и досега нито единъ отъ васъ не е интерниранъ или личната му свобода не е отнета, доказва, че тѣзи партизански сръдства не сж наши, не сж сръдства, съ които ние си служимъ. Слѣдователно, когато Вие, като сериозенъ човѣкъ, виждате, че министърътъ упражни туй свое право за случай, за който то е отредено, бихъ Ви молилъ да го похвалите, защото тая държава често пъти има нужда отъ администра-

тивна защита, преди да има нужда от съдебна защита. И аз махнах лошите елементи за тая страна не затуй, че имали такива или онакви убяждения или съвѣсти, но напротив, че сж кружоци на такива прѣстѣпници, които манифестираха своята прѣстѣпна дѣятелностъ въ тая страна въ три конкретни случаи и които сж въ състояние да я манифестиратъ всеки денъ отново. Азъ смѣтамъ, че въ она държава, въ която се иска охрана отъ администрацията, най-напрѣдъ трѣбва да кажете, че азъ съмъ отговоренъ, защото не съмъ могълъ да ви защита.

Това бѣше мотивътъ на моето дѣйствие, и смѣтамъ, че г. Хаджиевъ ще бѣде доволенъ и не ще счита това мое дѣйствие за прѣстѣпно. (Пѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскаха)

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтицата и съобщенията.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Нѣмаше да ви отгичавамъ и азъ по единъ случаенъ въпросъ, повдигнатъ отъ г. Къзлагашкия народенъ прѣдставителъ, ако той не бѣ се опиталъ и сега, както колъчемъ му се падне случай, да се поврѣща изново върху една материя, по която доста приказвахме въ продължение на три редовни сесии. Г. Хаджиевъ каза, че особено много практикували интернираната и екстернираната бившиятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи Такевъ, смѣниятъ Такевъ, който нѣкога се жестоко борилъ отъ трибуната противъ интернираната и екстернираната. Вѣрно е, г. г. народни прѣдставители, послѣдното: че азъ съмъ се жестоко борилъ противъ интернираната и екстернираната, които вършѣха патронитѣ на г. Хаджиева отъ онази политическа група, въ редоветѣ на която той и днесъ се числи; вѣрно е, че азъ отъ тази трибуна се борихъ, когато тѣ бѣха арестували въ нѣдвечерното на изборитѣ Петка Каравеловъ въ Тетевенска околия, въ една воденица, за да не вземе участие въ избора; вѣрно е, че азъ се борихъ срѣщу интернирането на двама видни обществени дѣятели отъ Пешерско срѣщу избора, пратени единиятъ въ Пловдивъ, а другиятъ въ Голѣмо-Конаре; вѣрно е, че азъ се борихъ противъ всичкитѣ онѣзи интернирания на бившето либерално управление, които влѣзоха въ основата на осѣдителната присѣда на държавния съдъ, съ изрично постановление: осѣжда се бившиятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи за незаконнитѣ интернирания на българскитѣ граждани, борихъ се и противъ интернираната на бившето сѣмболово управление, противъ интернираната и на народнишкото управление. Да, и сега, г. Хаджиевъ, азъ съмъ щастливъ да ви кажа, че, когато станахъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи, първата моя длъжностъ бѣ, да отнема възможността на всевъзможни случайно, може-би, турени въ провинцията управления да интерниратъ и екстерниратъ, както това се вършеше при другитѣ управления, защото азъ намѣрихъ една заповѣдъ, която даваше право на окръжнитѣ управители и на столичния градоначалникъ, тѣ да интерниратъ и екстерниратъ и слѣдъ туй да съобщаватъ на министра, но азъ казахъ: не, това не може, това е едно свещено право на българския гражданинъ, да стои на едно мѣсто, дѣто той желае, и за да го лишитѣ отъ това право, законътъ прѣдоставя тая възможностъ само на единъ върховенъ прѣдставител на тая държава — това е министърътъ. И казахъ: за всеки конкретенъ случай азъ — министърътъ — ще се произнасямъ, азъ ще поема отговорността, не ще се крия задъ гърба на нѣкой околийски началникъ или окръженъ управителъ и да хвърлямъ върху тѣхъ грѣха утрѣ, когато стане явно това тукъ на червената маса, както бѣха случаитѣ, когато имаше министри въ България, които казваха: „Окрѣжниятъ управителъ го е направилъ“, или, както казва турската поговорка, „ялнлшъ

олмушъ“. Нѣма вече у насъ „ялнлшъ олмушъ“; министърътъ ще поеме отговорността. Това бѣ първата моя заповѣдъ по Министерството на вътрѣшнитѣ работи. И сега съмъ два пѣти по-щастливъ да ви кажа това и да искамъ, г. Хаджиевъ да излѣзе съ едно запитване тукъ, отъ тази червена трибуна, да ми каже поне единъ случай въ тригодишното ми управление на Министерството на вътрѣшнитѣ работи — г. Мушановъ каза за себе си — дѣто български гражданинъ е билъ интерниранъ или екстерниранъ за неговитѣ политически убяждения или прѣдъ видъ на утрѣшнитѣ избори, за да му отнема възможността да се избира или да агитира за свои политически приятели, или да наврѣди на мене. Ни единъ подобенъ случай той не може да ми посочи. Вѣрно е, че азъ съмъ запрѣщавалъ на известни лица да живѣятъ по границата на България и въ столицата; азъ съмъ запрѣтилъ, обаче, на онѣзи, отъ които въ 1908 и 1909 г. — по врѣмната, когато бѣха тѣзи нещастни движения на границата — всеки денъ получавахме упреци и още продължаваме да получаваме такива пакъ отъ тѣхнитѣ редове, че ние сме си служили съ четѣ, които сме въоръжавали въ България като правителство и сме ги изпращали да правятъ пертурбации въ съсѣдната империя, че ние сме ги вербували отъ тукъ, отъ уличитѣ, давали сме имъ пари и сме ги пращали вътрѣ въ съсѣдната империя да правятъ, казахъ, пертурбации. Ние се упреквахме отъ приятелитѣ на г. Хаджиева въ тѣхния партненъ органъ, не ние организираме движението въ Македония. Е добръ, не само че ние не организираме тѣзи движения, ако има такива, но ние отидохме голкова далечъ, че, подъ рискъ да бѣда тукъ изобличенъ, че съмъ си служилъ съ интернирания на хора, които нѣкога сж се занимавали съ македонското дѣло и които сж искали да правятъ политика отъ това дѣло, азъ имъ запрѣтихъ да живѣятъ на границата. На онѣзи, които бѣха въ София и за които се вижда, че нѣматъ друго занятие, освѣтъ македонското дѣло, което сж направили като занятие за прѣхрана, на трима отъ тѣхъ азъ казахъ тоже: вие въ столицата не можете да живѣете; цѣлото царство ви е открито, освѣтъ турската граница и столицата. По вътрѣшна политика азъ не правихъ отъ това: не ми прѣчеше менѣ Ивандъ, Стоянтъ, Драганъ — македонци d'origine — занимающи се съ македонското дѣло по професия за прѣпитание, ще го подчертая; азъ не правихъ политика за избори, нито политика, че ми врѣдятъ въ вътрѣшното управление, азъ правихъ това, за да имъ отнема възможността да правятъ каквито и да сж пертурбации другадѣ или, най-малко, да отнема подозрѣнията, които се хвърляха върху тѣхъ, защото менѣ ми се казваше, че министърътъ на вътрѣшнитѣ работи днесъ бѣседвалъ съ еди-кой си водителъ, който е водителъ на еди-кой си фракция. И азъ казахъ: вие, г-да, не можете да живѣете въ столицата; каждѣтѣ щете въ царството идете да живѣете. Азъ казахъ така и на нѣколко души: на границата, г-да, не можете да живѣете; цѣлото царство ви е открито да живѣете, дѣто желаете другадѣ. Това ли е интернирането, за което говори присѣдата на държавния съдъ отъ 1901 г.? Това ли е присѣдата, за която тукъ съмъ говорилъ? За тѣзи ли интернирания бѣше рѣчь? За тѣзи интернирания никога въпросъ не е ставало, защото интернирания, — въ смѣнителната смисълъ на думата, пѣма; има запрѣщение на дадоу индивидуумъ, който е опасенъ за дадено мѣсто, отъ международни осложнения, да не си играе тамъ на границата. Бѣше случай, за който ви говоря г. Хаджиевъ, когато лѣджанскиятъ гражданинъ г. Гарвановъ, родомъ отъ Чирпанъ и чирпански гражданинъ, но живущъ въ Чопинското корито, слѣдъ като го уловихъ, че той е въ прѣстѣпни сношения съ хората отъ гдѣ границата, хванахъ го и му казахъ: Вие въ Чопино не можете да живѣете. И то бѣше въ най-голѣмия

разгаръ на упреците, които ни се хвърляха, че сме организирали четн. Казахъ му: кждѣто искате въ България идете да живѣете, но въ Чепино нѣма да Ви позволя да живѣете. Когато се провъзгласи хуриетътъ въ Македония, азъ му казахъ: заповѣдай, иди, живѣй кждѣто щещъ. Но когато се измѣстиха малко въпроситѣ, азъ казахъ пакъ на извѣстни личности: по границата не можете да живѣете.

Впрочемъ, г. г. прѣдставители, за всичкитѣ конкретни случаи азъ имахъ въ камарата запитвания и на тѣхъ отговорихъ — и за г. Гарванова и за други трима души. Така щото, днесъ още повече не е умѣстно г. Хаджиевъ да се повръща върху една материя, която сме изчерпили и сме я изчерпили съ честъ за България. Мога да увѣря г. Хаджиева въ едно: демократическата партия, която е най-много страдала отъ изкуствени комплоти, която е дала жертви въ затвора на тѣзи комплоти, въ лицето на Петко Каравеловъ, въ лицето на Трайко Китанчевъ, въ лицето на Коста Арсениевъ, въ лицето на Ивана Славейковъ,...

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Тома Георгиевъ.

Министъръ М. Такевъ: ... тя никога не ще си послужи съ изкуствени комплоти, както не ще си послужи и съ интернирания и съ екстернирания на българскитѣ граждани, отъ които тя най-много, може-би, е страдала. Тази партия се е борила, тя се бори и днесъ, тя ще се бори за всегда, да отнеме възможността на онѣзи правителства, които биха си позволили да си послужатъ съ това сръдство, противъ което ние, казахъ и повтарямъ го, сме се тѣй мъжествено борили; ще се бори и занаяпрѣдъ, за да отнеме възможността да се повърне въ тази държава изново онова варварско управление, за да можемъ и ние, наистина, да стоимъ редомъ съ онѣзи държави, въ които интерниранията и екстерниранията служатъ само за едно — да пазятъ спокойствието, порядъка и правата на българскитѣ граждани. Това е билъ девизътъ на демократическата партия, това и днесъ е девизътъ на демократическото управление, това ще бѣде и борбата утрѣ, когато ще влѣземъ въ редоветѣ на борбитѣ за гарантирането на сжщитѣ тѣзи свободи. (Ръкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателъ: Има думата г. Хаджиевъ да отговори, доволенъ ли е отъ обясненията на г. министра на вътрѣшнитѣ работи.

И. Хаджиевъ: Прѣди всичко, дълженъ съмъ да забѣлѣжа, че не съмъ ималъ въ случая прѣдъ видъ никакви тенденции, освѣнъ правото, и вѣрвамъ, че самъ г. министъръ Мушановъ вѣрва въ това, че азъ чистосърдечно съмъ го запиталъ за една работа.

Колкото за това, да-ли съмъ доволенъ или не отъ отговора му, азъ ще бѣда доволенъ, когато тѣзи хора, които се интерниратъ и екстерниратъ, се дадатъ на властитѣ, за да имъ наложатъ своитѣ наказания, а не да се пращатъ насамъ-нататъкъ да се скитатъ. Дайте прѣстѣпницитѣ на властѣта, дайте ги на сѣдилищата, тѣ нека имъ наложатъ наказанието.

Що се касае до онова, което каза бившиятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи, ...

Прѣдседателъ: Моля, говорете само по сжществу на питането си.

И. Хаджиевъ: ... ще му кажа, че тази негова самозащита бѣше като тази на камилското птиче, което, зарило главата си въ пѣсѣка, смѣта, че се е запазило.

Прѣдседателъ: Има питане отъ силистренския народенъ прѣдставителъ г. Вълчо Георгиевъ къмъ

г. министра на вътрѣшнитѣ работи съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Споредъ наредбата на Върховния медицински съвѣтъ, опрѣдѣленъ е въ Силистра г. д-ръ Габровски да прѣгледва всички параходи идящи отъ горѣ и долу по течението на Дунава и спиращи въ силистренското пристанище; обаче, отъ самата справка, която самъ направихъ, излѣзе, че въпросниятъ докторъ не си изпълнява съвѣстно службата и повечето пѣти е ставалъ причина, щото параходитѣ да чакатъ по половинъ, по единъ часъ, защото той е билъ по негова частна работа. Въ повечето случаи изпраща фелдшера, вмѣсто него, който да извърши само една формалност (acte de présence), безъ да му разбира отъ самата болестъ.

„Съ своята неакуратностъ г. д-ръ Габровски е по-вдигналъ негодуванието на ромѣнската плавателна служба и не е чудно, щото Ромѣнската дирекция на плаването при подобно небрѣжно отнасяне съ тѣхнитѣ параходи отъ страна на санитарната ни властъ въ Силистра да запрѣти спирането на парахода имъ, който циркулира между Каларашъ—Силистра—Островъ и по този начинъ да накърни интереситѣ на този градъ, гражданитѣ на който най-много си служатъ съ този параходъ.

„Като излагамъ горното и прѣдъ видъ на строгитѣ мѣрки, взети за прѣдпазване страната отъ холера, за които се харчатъ огромни суми, питамъ г. министра: не намира ли за нужно да накаже този докторъ, като за примѣръ на другитѣ, и при това да го прѣмѣсти отъ този толкова важенъ пунктъ, като го замѣсти съ другъ докторъ, който трѣбва да бди поне денемъ, за да се изпълнятъ точно санитарнитѣ наредби?“

Моля г. министра да отговори.

Министъръ Н. Мушановъ: Утрѣ ще направя справка за фактитѣ, които се навеждатъ, и тогава ще отговоря.

Прѣдседателъ: Постѣпило е питане отъ видинския народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Мишевъ до г. министра на търговията и земледѣлието. Понеже г. министърътъ отсъствува, питането се отлага.

Постѣпило е питане отъ силистренския народенъ прѣдставителъ г. Вълчо Георгиевъ къмъ сжщия министъръ. Понеже г. министърътъ отсъствува, и то се отлага.

В. Георгиевъ: Искамъ думата.

Прѣдседателъ: По какво?

В. Георгиевъ: По поводъ на питането.

Т. Васильовъ: Мина половинъ часъ, даже единъ часъ, а споредъ правилника, питанието могатъ да траятъ само половинъ часъ.

В. Георгиевъ: Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи отсъствува миналия пѣтъ ...

Прѣдседателъ: Г. Георгиевъ! Нѣмате думата и не можете да приказвате.

В. Георгиевъ: ... и азъ ви увѣрявамъ, че моето неговорене ще бѣде въ ущърбъ на самата работа: ще вземемъ мѣрки, когато холерата влѣзе въ България.

Министъръ Н. Мушановъ: Тя нѣма да дойде отъ тамъ.

Прѣдседателъ: Постѣпили сж отъ комисията по Министерството на финанситѣ: докладъ по законопроекта за военния данѣкъ и докладъ по законо-

проекта за постепенното прѣхвърляне на берлика и данъка върху сградитѣ въ полза на общинитѣ.

Минаваме на дневния редъ: първо четене на законопроекта за празничнитѣ дни и недѣлната почивка.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь А. Христовъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Десетгодишната практика на съществуващия отъ 1900 г. законъ за празничнитѣ въ царството доказва нуждата отъ известни измѣнения въ него, а развитието на страната налага пояснения, които не можаха да бъдатъ изложени, освѣтъ въ единъ цѣвъ законопроектъ по материята, какъвто е прѣдставениятъ ви за разглеждане и вотиране законопроектъ за празничнитѣ дни и недѣлната почивка.

„Ръководящото начало при изработването на новия законопроектъ е, чрезъ едно сравнително намаляване на празничнитѣ дни, да се обобщи таченето на празничнитѣ и усвои недѣлната почивка отъ всички слоеве на обществото по начинъ, щото, като задоволи върскитѣ му нужди, да отговори и на житейскитѣ му грижи и умственъ уровеньъ.

„По-съществениитѣ измѣнения въ този законопроектъ сж намалението на празничнитѣ, включая и недѣлнитѣ дни — отъ 80, респективно 83, на 72. Много отъ тѣзи празници периодически ще съвпадатъ съ недѣлнитѣ дни и по този начинъ числото имъ се намалява само по себе. Учрѣжденията, освѣтъ горнитѣ празници ще празнуватъ и така нареченитѣ неприжтствени дни, на брой деветъ въ годината. Отъ църковно гледище бие на очи намаляването въ празнуването Рождество и Възкресение Христово отъ 3 на 2 дни. Законопроектътъ, обаче, неограничава църквата, която ще славослави тѣзи дни споредъ канонитѣ си. То се продиктува отъ съвременнитѣ житейски нужди, които при задължително неприжтствено тридневно празнуване би лишили доста обществени слоеве отъ насъщия хлѣбъ.

„Въ замѣна на това законопроектътъ се стреми да наложи едно истинско почитане на празничнитѣ за всички, включая и тѣзи, които не се събятъ, или не ги оставятъ да празнуватъ, като при това създава седемъ дни въ годината (чл. 9 отъ законопроекта) на безусловно празнуване и 52 дни задължителна почивка за всички работници въ страната.

„Министъръ-прѣдседателъ и министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията:

А. Малиновъ.“

С. Бърневъ: Г. прѣдседателю! По силата на чл. 38 отъ правилника, правя прѣдложение да не се чете законопроектътъ.

Прѣдседателътъ: Има прѣдложение да не се чете законопроектътъ. Моля, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

(Ето и самиятъ законопроектъ:)

„Законопроектъ

за празничнитѣ дни и недѣлната почивка.

„Чл. 1. Празнични дни въ България сж всички недѣли на седмицата, както и слѣдующитѣ господски, светителски и официални дни:

„Рождество Христово два дни,

„Възкресение Христово два дни.

„Възшествие Господне,

„Празничитѣ на съшествието на Св. Духъ и по-мѣсечно;

„Януарий.

„1. Нова-година.

„6. Богоявление.

„Февруарий.

„2. Срѣтение Господне.

„19. Освобождението на България.

„Мартъ.

„25. Благовѣщение.

„Априлий.

„23. Св. Георги.

„Май.

„11. Св. Св. Кирилъ и Методий.

„Юний.

„29. Петровъ-день.

„Августъ.

„2. Възшествието на Негово Величество царя на българския прѣстолъ.

„6. Прѣображение Господне.

„15. Успѣние Прѣсвѣтая Богородици.

„Септември.

„14. Кръстовъ-день.

„Октомври.

„26. Димитровъ-день.

„Ноември.

„8. Архангеловъ-день.

„Декември.

„6. Св. Никола.

„Чл. 2. Освѣтъ горнитѣ празници, неприжтствени дни за държавнитѣ и общински учрѣждения сж: 8 февруарий, тезоименниятъ день на Нойно Величество царя, 14 февруарий, рождениятъ день на Негово Величество царя, 2 май, тезоименниятъ день на Негово Царско Височество прѣстолонаслѣдникътъ, 18 май, тезоименниятъ день на Негово Величество царя, четвъртъкъ, петъкъ и събота на страстната недѣля и денътъ прѣди Рождество Христово и Нова-година.

„Чл. 3. Празничниятъ день трае отъ 6 ч. сутринята до 8 ч. вечерята.

„Чл. 4. Прѣзъ изброенитѣ празнични дни се прѣкратава всѣко работене и търгуване и всички държавни, общински и частни учрѣждения и заведения сж затворени прѣзъ цѣлия день.

„Чл. 5. Изключаватъ се отъ учрѣжденията: полицейскитѣ, желѣзнопѣтнитѣ и телеграфнопочтенскитѣ станции — отъ заведенията: аптекитѣ, хотелитѣ, гостилницитѣ, кафенетата и бюфетитѣ при станциитѣ, които сж отворени прѣзъ празничнитѣ дни.

Забѣлка. Подъ названието гостилници и кафенета се разбиратъ само специалнитѣ този родъ заведения, дѣто, ако и да се продаватъ спиртни напитки, послѣднитѣ не съставляватъ главното занятие, а не и обикновенитѣ градски и селски кръчми, главното занятие на които е търгуването съ спиртни питиета, а готвенето и продажбата на кафе съставлява второстепенно занятие.

„Чл. 6. Допуска се изключение и за:

„а) хлѣбарницитѣ, месарницитѣ, млѣкарницитѣ, рибарницитѣ, зеленчукопродавцитѣ и овошаритѣ, които могатъ да бждатъ отворени до 11 ч. прѣди пладне и слѣдъ 5 ч. подиръ пладне;

„б) бръснарницитѣ, които могатъ да бждатъ отворени прѣзъ празничнитѣ дни до 12 ч. на пладне;

„в) тютюнопродавничитѣ, сладкарничитѣ, бира-
риитѣ, кръчмитѣ и публичнитѣ увеселителни заве-
дения, които могат да бъдат отворени въ праз-
ничнитѣ дни само слѣдъ пладне;

„г) магазинитѣ въ покрайдунавскитѣ, морскитѣ и
железнопътнитѣ станции, ако стокитѣ, които има да
се товарятъ или разтоварятъ по тѣхъ не търпятъ от-
лагане, допуска се отварянето имъ и работа и въ
празнични дни;

„д) въ мѣста, дѣто ставатъ сборове по случай хра-
мови празници, или панаири разрѣшени отъ Мини-
стерството на търговията и земледѣлието, допуска
се отварянето на гостилницитѣ, кръчмитѣ, кафенетата,
сергитѣ и дюгенитѣ въ празнични дни слѣдъ Боже-
ствената служба;

„е) ония индустриални заведения (фабрики и ра-
ботилници), въ които, въ слѣдствие непрекъснатия
огънь, технически причини или бързото разваляне на
фабрикуемата стока, прѣкъсване на работата е не-
възможно, за да могатъ да работятъ въ изброенитѣ
по-горѣ празнични дни, длъжни сѣ да поискатъ над-
лежна констатация отъ Министерството на търго-
вията и земледѣлието и да притежаватъ отъ него раз-
рѣшение за работене и въ празникъ.

„Празничната почивка за работничитѣ въ тия за-
ведения се замѣнява отъ това министерство съ най-
малко 52 отпуски дни, разпрѣдѣлени по единъ день
на всѣка седмица.

„Чл. 7. Ако днитѣ прѣдъ Рождество Христово и
Нова-година сѣ празнични, допуска се работа и от-
варяне на търговскитѣ заведения.

„Чл. 8. По искане на двѣ трети отъ всичкитѣ сто-
пани на единъ родъ търговия въ една градска об-
щина, на които се допуска да отварятъ търговскитѣ
си заведения, ако пожелаятъ да празнуватъ изцѣло
празничнитѣ дни, надлежната търговска камара, въ
района на която пада градската община, постановява
рѣшение, съ което запрѣщава отварянето на тия за-
ведения. Това рѣшение подлежи на обжалване отъ
заинтересованитѣ лица прѣдъ Министерството на
търговията и земледѣлието въ десетдневенъ срокъ
отъ деня на публикуването му въ „Държавенъ вѣст-
никъ“. Министерството трѣбва да се произнесе въ
мѣсеченъ срокъ. Рѣшението на министерството не
подлежи на никакво обжалване и може да бъде от-
мѣнено само слѣдъ изтичане на една година по съ-
щия редъ.

„Чл. 9. На господскитѣ празници: Рождество Хри-
стово първиятъ день, Възкресение Христово пър-
виятъ день, Възнесение, празничитѣ на съшествието
на Св. Духъ, първиятъ день; светителскитѣ: Нова-
година и Св. Св. Кирилъ и Методий и официалнитѣ
дни: 19 февруарий и 2 августъ, всички горѣпоменати
учрѣждения и заведения сѣ затворени и всѣка ра-
бота прѣустановена прѣзъ цѣлия день.

„На тѣзи дни изключение се допуска само за
учрѣжденията и заведенията, упоменати въ чл. 5 на
настоящия законъ, които, поради невъзможността
абсолютно да прѣкратятъ работата си, свеждатъ я
до възможния минимумъ — учрѣжденията, чрѣзъ
прилагането на специалнитѣ си въ подобни случаи
наредби, а заведенията отварятъ, колкото за да да-
датъ помощъ или подслонъ на клиентитѣ и гоститѣ
си. Забавления и увеселения въ градини и на от-
крито мѣсто се допуска само слѣдъ обѣдъ.

„Чл. 10. Прѣзъ последната седмица на Коледниитѣ
пости, първата, срѣдната и последната на великитѣ
пости запрѣщаватъ се всѣкакви театрални представ-
ления и публични увеселения. Въ чисто мюсюлман-
скитѣ общини това разпореждане не се прилага.

„Чл. 11. Въ чисто мюсюлманскитѣ общини търгов-
скитѣ заведения могатъ да бъдатъ отворени и ра-
ботата продължава прѣзъ празничнитѣ дни, съ из-
ключение прѣзъ днитѣ: 19 февруарий и 2 августъ —
възшедственото на Негово Величество царя на бъл-
гарския прѣстолъ.

„Чл. 12. Който наруши настоящия законъ, наказва
се съ глоба отъ 10 до 100 л. Въ случай на повторение
глобата се удвоява, а за стопанитѣ на индустриал-
нитѣ заведения, въ които работятъ повече отъ два-
десетъ души, глобата може да бъде увеличена до
300 л. Глобитѣ се присъждатъ въ полза на общинитѣ.

„Чл. 13. Нарушенията на настоящия законъ се
констатираатъ отъ полицейско-административнитѣ и
общинскитѣ власти чрѣзъ актове, подписани отъ
съставителя и поне отъ двама свидетели и сѣ под-
сждни, по общия редъ на углавното сѣдопроизвод-
ство, на надлежния мирови сѣдия.

„Чл. 14. Законътъ за празничнитѣ дни въ Бъл-
гария отъ 31 януарий 1900 г. и всички народби, които
противорѣчатъ на настоящия законъ, се отмѣняватъ.“

Прѣдседателъ: Има думата по законопроекта
г. Тома Васильовъ.

Т. Васильовъ: Г. г. народни прѣдставители! Зако-
нопроектътъ, къмъ разглеждането на който пристѣп-
ваме, заслужава пълното наше одобрение, и азъ ще
ви помоля да се съгласите, да се приеме по принципъ,
и да се изпрати въ комисията. Като правя това прѣд-
ложение, не искамъ да кажа, че законопроектътъ е
безукоризненъ, че нѣма нищо, върху което да мо-
гатъ да се направятъ бѣлѣжки, напротивъ, по нѣ-
колко точки могатъ да се направятъ съществени бѣ-
лѣжки, но мисля, че това ще бъде работа повече на
комисията и при второто четене на законопроекта, от-
колкото сега, когато го приемаме по принципъ. Важно
е, че законопроектътъ се стреми да намали празни-
читѣ, и затова той заслужава нашата подкрѣпка. Не е
тайна за никого, че у насъ празничитѣ сѣ много и че
трѣбва да станатъ намаления. Върху тази именно
кардинална точка, понеже и самиятъ законопроектъ
се базира главно на намалението на празничитѣ, азъ
искамъ да кажа нѣколко думи.

Както се вижда отъ законопроекта, па и въ изло-
жението на мотивитѣ е казано: сегашнитѣ празници
или неприсѣтствени дни се намаляватъ отъ 80 или
83 на 72. Чини ми се, че това намаление не е доста-
тъчно, защото, като изключимъ нѣколко царски дни,
които сѣ прѣхвърлени въ другата категория, именно
отъ „празници“ сѣ турени въ категорията на „непри-
сѣтствени дни за държавнитѣ учрѣждения“, нама-
лението се ограничава само на 3—4 дни: Ивановъ-
день, 6 и 8 септемврий и Стефановъ-день. Менѣ ми се
струва, че министърътъ на изповѣданията е могълъ
да отиде още по-нататъкъ въ намаленията. Азъ
имамъ тукъ нѣколко статистически бѣлѣжки за пра-
зничитѣ въ нѣкои цивилизовани страни. Отъ тѣзи
бѣлѣжки ще видите, че сравнително празничитѣ у
насъ сѣ дѣйствително много. Другадѣ обикновено
празнуватъ 52-тѣ недѣли и къмъ тѣхъ прибавятъ
Великденъ, Коледа, Петдесетница и два или три цар-
ски и национални празници. Въ нѣкои страни, както
въ Франция, иматъ единъ националенъ празникъ,
другадѣ единъ националенъ, единъ или два царски
празници и съ туй се ограничаватъ. Така че, въ по-
вечето страни числото на празничитѣ се движи около
60. Германия има 60 официални празници; Франция
— 62, Англия — 64, Холандия — 61, Швейцария — 58,
Сѣверо-Американскитѣ съединени щати — 59, Япо-
ния — 60 и т. н. Най-много празници има въ право-
славнитѣ страни, на първо мѣсто, разумѣва се, въ
най-големата и най-православна страна — Русия, но
и тамъ въ последно врѣме се появи силно движе-
ние противъ многото празници. Азъ слѣдя писаното
по този въпросъ въ вѣстницитѣ и виждамъ, че въ
Русия този въпросъ ще се разрѣши така, както е
разрѣшенъ въ всички други страни. Миналата година
самъ Държавниятъ съветъ въ Русия, който, както
знаете, е горна камара на руската империя, повдигна
този въпросъ и избра една комисия, която натовари
да намали числото на празничитѣ. Тази комисия

дѣйствително е изучила въпроса и дала мнѣние да се намалатъ празниците отъ 94, колкото сѣ сега, на 66. Отъ този законопроектъ, който азъ имамъ на ръка, се вижда, че комисията е отишла до такова намаление, до каквото нашиятъ проектъ, който ни е представилъ г. министърътъ на изповѣданията, не е дошълъ. Напр., тя е отменила, между другитѣ, и 29 юний, Петровъ-денъ, който ние не отменяваме; подиръ това е отменила въ страстната седмица — четвъртъкъ и петъкъ, като остава само сѣбота. Както виждате, въ велика Русия, която е много по-православна отъ насъ, не се стѣсняватъ въ това отношение да отидатъ подалечъ отъ насъ. Когато въ Русия се повдигна въпросъ, да-ли противъ проекта за съкращение на празниците нѣма какъ-то канонически прѣчки, Държавниятъ съвѣтъ е попиталъ Св. Синодъ, който е отговорилъ, че не намира въ проекта нарушение на каноническото право и сѣ циркуляръ е обявилъ, че на народа не бива да се прѣпятствува да работи въ празникъ. Работенето му въ празникъ, прибавилъ Синодътъ, слѣдъ богослужението или една църковна молитва, не може да се счита грѣшно дѣло. Това казвамъ, за да не се помисли, че, като намалимъ празниците, ще извършимъ нѣщо противъ църковнитѣ наредби или противъ каноническото право. За намаляние числото на празниците въ Русия сѣ се произнесли авторитетни лица — азъ ще ви спомена само двама души — които при това сѣ и православи, и добри християни. Известниятъ публицистъ Розановъ, който, както ви казахъ, е православенъ и добъръ християнинъ, ето какво каза по този въпросъ: (Чете) „Празници за отдишъ Богъ е опрѣдѣлилъ 52 въ годината. Другитѣ, наречени „празници“, сѣ работни дни и въ сѣщото врѣме църковно-вспоменателни, т. е. тѣ се споменуватъ отъ църквата, чествуватъ се съ църковна служба, на която могатъ да присѣдствуватъ старцитѣ, бабичкитѣ, дѣцата и въобще женитѣ, които могатъ за единъ два часа да напуснатъ къщата, безъ да причиняватъ нѣкому врѣда, а работящата маса: чиновници, работници, занаятчии, търговци и пр., въ такива дни трѣбва да отива на работа.“ Другъ единъ не по-малко забѣлжителенъ руски публицистъ Меншиковъ е казалъ слѣдущето по този поводъ: (Чете) „Дни, формално посветени на светитѣ, въ дѣйствителностъ сѣ поставени дяволу, защото именно въ празникъ селото се прѣвърща въ лудница, именно въ най-тържественитѣ дни хората губятъ божия образъ и се прѣвърщатъ въ състояние по-лошо отъ скотско; именно въ празникъ, ужъ въ честь на светитѣ, захваща се циниченъ развратъ, сквернословие, боеве, осакатяване, самоубийство.“ Въ България, разумѣва се, до такава степенъ не е отишло злото, защото и пиянството не е толкова развито, но не е тайна за никого, че празничнитѣ дни у насъ не служатъ за това, за което би трѣбвало да служатъ, именно за отдишъ. Нашиятъ хора не се прѣдаватъ на спортове, както това става въ Англия и другадъ на западъ — да използватъ празниците за развитието на тѣлото си и за облагородяването на нравитѣ. Нашиятъ празникъ е празникъ на стоене въ кръжмата или кафенето, даже малцина отъ насъ отиватъ на чистъ въздухъ, за да се поразходятъ и освѣжатъ. За голѣмо съжаление, това може да се каже, не само за селяни, не само за проститѣ работници, но даже за по-висшата класа — за интелгенцията. Като така се злоупотребява съ празниците, очевидно е, че колкото повече се намали числото имъ, толкова повече ще бѣде въ наша полза. Азъ мисля, че, освѣтъ намалянията, които сѣ направени, могатъ да се отмениатъ и други нѣкои празници, като напр.: 2 февруарий — Срѣтение Господне, 25 мартъ — Благовѣщение, 6 августъ — Прѣображение Господне, 14 септемврий — Кръстовъ-денъ, 8 ноемврий — Архангеловъ-денъ, 6 декемврий — Никуденъ. Наистина, между тѣхъ има господски празници, и нѣкой може да каже, че не бива да нама-

ливаме тия празници, но началото е положено вече: другъ господски празникъ, 21 ноемврий, Введение Богородично, още съ първия законъ е изхвърленъ. Туй е моята бѣлѣжка изобщо върху числото на празниците.

Друга една бѣлѣжка бихъ направилъ върху чл. 2 отъ проекта, дѣто се говори за отѣзи неприсѣтствени дни, които задължително се празнуватъ отъ държавнитѣ учрѣждения. Азъ мисля, че нѣма да съберкамъ, ако прѣдложа, щото нѣкои отъ тѣзи, така наречени, неприсѣтствени дни да се махнатъ. Напр., третѣ дена прѣди Великденъ: четвъртъкъ, петъкъ и сѣбота, могатъ да се намалятъ на единъ денъ. Единъ денъ, билъ той сѣбота или петъкъ, е прѣдостатъченъ, за да могатъ хората да си приготвятъ каквото имъ трѣбва за Великденъ. Както казахъ, и рускитѣ проектъ оставя само единъ отъ тѣзи дни, именно сѣбота. Нѣма защо така смѣло да се обявяватъ за неприсѣтствени дни 24 и 31 декемврий. Подиръ това, отъ тѣй нареченитѣ народни царски дни, добръ е направено, че е оставенъ да се празнува като празникъ само единъ царски, именно възмѣстивото на прѣстола на Негово Величество царя, и единъ народенъ — 19 февруарий — това е прѣдостатъчно. Другитѣ царски дни, които сѣ турени въ чл. 2 и за които е казано, че ще бѣдатъ неприсѣтствени за държавнитѣ учрѣждения, могатъ, не да се изхвърлятъ — защото все таки трѣбва да се чествуватъ — но да се прѣхвърлятъ на слѣдующата недѣля. Това е проектирано и въ Русия: и въ руския проектъ е наредено празнуването на всичкитѣ царски дни, които сѣ на брой 9, да се прѣхвърли въ най-близкия недѣленъ денъ. Така може да стане и у насъ: 8 февруарий — тозонаменниятъ денъ на Нейно Величество царицата, 14 февруарий — рождениятъ денъ на Негово Величество царя, 2 май, 18 май, всичкитѣ тѣзи могатъ да се прѣхвърлятъ и да се чествуватъ слѣдующата недѣля, така че общественитѣ и държавнитѣ учрѣждения да не се затварятъ, защото отъ това има врѣда и обществото. Ние нѣма да съберкамъ и противъ самитѣ дати, ако направимъ това. Споредъ Almanach de Gotha рождениятъ денъ на Негово Величество Царя е на 26 февруарий, което отговаря на нашия 13 февруарий, а ние го празнуваме на 14 февруарий. Ако можемъ да отложимъ 13 февруарий за 14, можемъ да го отложимъ и за 16 или 17, когато е недѣленъ денъ. Както знаете, Негово Величество царь се е родилъ на 26 февруарий, което отговаря на нашия 13. Но прѣди десетина години, когато стана нужда нашиятъ календаръ да остане единъ денъ назадъ отъ западния, не можеше да се прѣхвърли отъ 14 на 13, защото щѣше да въведе смущение въ масата; оставиха го на 14, а между тѣмъ 13 февруарий е истинскиятъ рожденъ денъ на царя. Сѣщото можемъ да кажемъ и за тозонаменния денъ на царя. Той не е на 18 май, защото и Св. Фердинандъ, споредъ католичкия календаръ, се пада на 17 май, т. е. 30 май, по новия стилъ. Съ именния денъ на Нейно Величество Царицата е сѣщото. Туй счетохъ за нужно да го спомена, за да видите, че ние не празнуваме истинския тѣхенъ рожденъ и имененъ денъ, ами ги празнуваме единъ денъ по-късно. Слѣдователно, ако можемъ да ги празнуваме единъ денъ по-късно, можемъ и два-три дни по-късно, за да съпаднатъ съ недѣлитѣ, когато и самото празнуване ще бѣде по-тържествено. Това е всичко що имамъ да кажа по законопроекта за празниците.

Прѣседателътъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: (Отъ трибуната) Г. 1: народни прѣдставители! Това, което азъ пѣхъ да кажа, почти се изказа отъ прѣждоговорившия — почти обаче. Законопроектътъ, който пристѣпваме да разглеждаме, е отъ ония изъ областта на социалното законодател-

ство, които нашият народ отдавна чака и затова трябва да побърза да се простим вече с онзи закон от 1900 г. 16 януарий.

В. Георгиев: 16 февруарий.

К. Мирски: Тогава е бил обнародван в „Държавен вестник“. Тоя законопроект казах, че е от областта на социалното законодателство, и поддържам това, макар че той е внесен от Министерството на изповяданията. Аз предполагам, даже, че той е изработен в съгласие с Министерството на търговията.

А. Екимов: Министерството на труда.

К. Мирски: Г. г. народни представители! Че трябва и въ бждже у нас да има установени дни, въ които да чествуваме това, което бащите ни сж чествували и едновърменно да чествуваме паметта на заслужилитъ хора, за това нма споръ. Спорът е само за числото на такива дни. Ние не трябва да изпускаме изъ прѣдъ видъ народната мъдростъ, която казва: „Дѣлникъ — напълни торба, празникъ — изпразни вулгия“. Когато лани или по-миналата година въ Русия въ Държавния съвѣтъ или въ горната имъ камара се внесе по частна инициатива законопроектъ за празникитъ, писа се, че отчасти Русия сравнително е много по-бѣдна отъ Германия, благодарение не малко и на това, че празникитъ въ Русия сж прѣмно. И дѣйствително, въ Русия празникитъ сж прѣмно. Срѣщу 267 работни дни — 98 празници. Статистиката казва, че и въ Англия сж доста много: срѣщу 278 работни дни — 87 празници; но, види се, англичанитъ подъ името празникъ не разбиратъ да се не работи цѣлия денъ, иначе, не можемъ да си обяснимъ, какъ този великъ народъ е наредилъ за себе си 87 празници срѣщу 278 работни дни; испанцитъ — 75 празници срѣщу 290 работни дни; италианцитъ — 67 срѣщу 298; белгийцитъ — 65 срѣщу 300; французитъ, не 62, а 63 срѣщу 302; датчанитъ и швейцарцитъ — 62 срѣщу 303; пруситъ — 60 срѣщу 305; холандцитъ — 57 срѣщу 308, а маджаритъ — само 53 празници срѣщу 312 работни дни. Въ срѣднитъ вѣкове, всички знаете, ако не повечето отъ васъ, че празникитъ сж били много повече, по всѣка вѣроятностъ и у насъ може да сж били много, защото ние знаемъ, че е имало споредници: Димитровъ-денъ на 26 октомврий; 7 дни по-напрѣдъ — единъ денъ споредникъ на Димитровъ-денъ; 7 дни слѣдъ Димитровъ-денъ, пакъ други денъ споредникъ на Димитровъ-денъ. Че празникитъ трябва отъ денъ на денъ да се намаляватъ, когато пъкъ, отъ друга страна, и дневната работа трябва отъ денъ на денъ да се намалява, за това, мисля, не трябва да има споръ. Всѣки денъ трябва да си почиваме, но обязательно пъкъ въ недѣлата единъ пътъ трябва да си почиваме повече, не само затова, защото така е наредено още отъ най-старо врѣме, както стои въ самата библия: шестъ дена да работимъ, седмиятъ денъ — Господа Бога твоего — нито вола си да не върѣгаме. Отъ туй, обаче, не слѣдва, че ние трябва да припуждаваме нашия народъ съ закони да работи по-малко, отколкото тоя или оня отъ него иска да работи. Кафеджитъ и кръчмаритъ му намѣрили лесното: правятъ си по двѣ врати на заведенето и, докль пусне черква, или наближи пладне, пускатъ хората отъ задната врата. Завѣситъ откъмъ улицата спуснати, и вратата откъмъ улицата заключена, а и полицейскиятъ казва — затворено. Ако вие сте човѣкъ на закона, можете да му научите: „Повѣтайте отъ задната врата“. Ако е добросъвестенъ, ще влѣзе, ако не, ще замине. Така се обхождаше този законъ отъ 11 години, откакъ е създаденъ, па и отъ по-напрѣдъ, защото той е второ издание на прѣдшнитъ закони, между които единъ е създаденъ отъ Дър-

жавния съвѣтъ, дѣто, по капризъ, Ивановъ-денъ стапа дѣлникъ. На Иванча Пенчовичъ, членъ на Държавния съвѣтъ, покойниятъ Никола Михайловски, неговъ добъръ другаръ, рекль да изиграе една работа и упражнява всичкитъ си теологически познания, а най-вече съ това, което е въ най-православната държава на свѣта — Русия, да докаже, че не трябва да се празнува, и Ивановъ-денъ бѣше затритъ, но отъ туй не послѣдва, щото сждилищата на Ивановъ-денъ да не работятъ, да не засѣдаватъ, защото това, което е противъ обичайтъ, мжно може да се прокара и съ най-строгия законъ. Работѣхме въ сждилищата, обаче канцеларска работа — разпоредителна работа. Така и въ бждже, когато ще намалимъ числото на празникитъ, разбира се, въ такива дни, въ които болшинството отъ нашия народъ не иска да ходи да го сждятъ или да се сжди, сждилищата ще трябва да не назначаватъ дѣла въ такива дни. Нма нужда да пишемъ туй въ законъ — разумътъ на всѣки сждия, който назначава дѣлата, трябва да му продиктува такова нѣщо. Обилието на празникитъ оказва нѣкакъ неблагоприятно влияние на икономическия животъ на народа, като намалява печалбата му и го приучва на мързелъ и на пиянство. Нашиятъ народъ не минава за мързеливъ народъ, но отъ денъ на денъ като-че се умножава у насъ числото на ония, които искатъ да работятъ по-малко. Както радостта е заразителна — единъ като се развесели, и други, които сж около него, гледатъ да се развеселятъ — така и мързелътъ заразява. А въ България мързелътъ се разпространява най-вече отъ канцеларитъ на държавнитъ учрѣждения — не само затова, че много длѣжностни лица не отиватъ на службата си въ установенитъ отъ закона часове, но много отъ тѣхъ и много рано излизатъ. Народътъ негодува за това.

С. Савовъ: Повече часовницитъ си гледатъ, отколкото работата.

К. Мирски: Той негодува и за друго — дѣто го карате да не работи, когато на чиновницитъ запведватъ да не работятъ. Заплатата на чиновника, казва, върви, но моята заплата не върви — защо ми прѣтите да работя? И затуй, добръ е казано тукъ за известни празници само чиновницитъ да не работятъ. Само е въпросъ, да-ли не трябва да се намали въ повече числото на тия дни, въ които чиновницитъ трябва да не работятъ. На 7 ноемврий 1901 г. още бѣхме почнали да се раздѣляме отъ този законъ, но тукъ се намѣри единъ по-църковенъ отъ църковницитъ, покойниятъ Василь Кличевъ, и каза: „Не бива нито по принципъ да приемаме законопроекта на г. Кръстьо Мирски, варненския народенъ прѣдставителъ, за присѣтственитъ дни и недѣлната почивка, защото този законопроектъ не е миналъ прѣзъ Св. Синодъ“.

А. Краевъ: Много силенъ аргументъ!

К. Мирски: Азъ възразихъ, че това нѣщо може да стане и по-сетнѣ, когато законопроектътъ влѣзе въ комисията, която може да запита и даже вселенския патриархъ, ако иска. (Смѣхъ) Но камарата каза „Не бива“, и народътъ чака новъ законъ, и благодаримъ на демократическото правителство, дѣто побърза да ни внесе законопроектъ за тая работа.

Цѣльта на законопроекта, както казахъ, е отъ социаленъ характеръ; разбира се, въ нея е намѣсено и това, което ни се налага, понеже нашата конституция прѣдвизжда една отъ църквитъ въ държавата да бжде господствуваща. Ние не можемъ да вземаме прѣдъ видъ винаги това, което се налага отъ тази църква, но ние трябва да се стараемъ да изкараме закона такъвъ, щото и църквата да остане задово-

лена и народът да остане доволен, а послѣдниятъ ще остане доволен, като намалимъ празниците поне дотолкозъ — думата е за източно-православни църковни празници — колкото сж намалени въ Ромѣния, Сърбия, Черна-Гора и Русия. Послѣдната сега иска да ги намалява — още не ги е намаляла: тамъ законодателната работа върви по-тежко, както въ всички по-големи държави. Азъ нѣма да кажа, кон царски празници да изоставимъ: това ще се каже въ комисията. Азъ, принципиално говоря по въпроса и държа много на това, да не би да намалимъ царскитъ си празници, въ които учрѣжденията ни да бждатъ затворени, съ повече, отколкото сж намалени, напр., въ Ромѣния, която има най-новия законъ по тая материя.

В. Георгиевъ: Ромѣнитѣ иматъ много празници.

Н. Мирски: Намалиха ги доста. — Азъ не мога да слѣза отъ тази трибуна да не цитирамъ тукъ нѣщо, което прѣзъ февруарий още 1901 г. срѣщнахъ писано въ едно руско списание. Това е слѣдующето: (Чето) „На 30 януарий 1901 г. углавниятъ касационенъ департаментъ на Сената разгледалъ едно дѣло, което прѣнася въ врѣмето, когато държавната властъ признаваше необходимо, подъ страхъ на наказание, да принуждава гражданитѣ да съблюдаютъ светостта на празничнитѣ дни. Първостепенниятъ съдъ намѣрилъ, че нѣкои си работили публично на Св. Духъ“ — въ понедѣлникъ срѣщу Св. Троица — на Духовъ-денъ — „когато било заповѣдано да не се работи, и по чл. 29 отъ устава за наказанията осждени били да платятъ по 25 рубли глоба. Апелативната инстанция потвърдила присждата, но Сенатътъ я отмѣнилъ, защото намѣрилъ, че нѣма въ Русия законъ, който да задължава да се празнува, и че празнуването трѣбва да зависи отъ вѣрването на християнитѣ и не може да се внушава съ полицейски мѣрки“. Затова тоя законъ трѣбва да има първо тая цѣль — обязательно 52 пкти прѣзъ годината, подъ страхъ на наказание, да не се работи отъ никого, когато можемъ да видимъ, че работи. Това се налага отъ гледището на обществената хигиена: държавата и тукъ се намѣсва, както и въ други работи, за доброто на членоветѣ си. Това е първото нѣщо. Разбира се, при тѣзи 52 дни ще трѣбва — щемъ-нешемъ, като не искаме да се нарушава това, което се прѣдписва отъ официалната религия на страната, отъ господствуещата църква — да прибавимъ още извѣстно число празници; но дано това число не бжде повече отъ 65—66, та да останатъ около 300 дена, въ които да работятъ задължително онѣзи, за които се прави законътъ — главно за длъжностнитѣ лица на държавата, окръжията и общинитѣ.

Това имамъ да кажа по настоящия законопроектъ, като мисля, че всички се въодушевяваме отъ желанието да намалимъ числото на празниците, което трѣбва да бжде, както казахъ, нашиятъ идеалъ, но, като не забравяме и друго нѣщо, което също трѣбва да бжде нашъ идеалъ — да се стараемъ съ повече и повече да намалимъ числото на часоветѣ въ всѣки пѣкъ дѣлникъ.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Рангелъ Яневъ.

Р. Яневъ: Г. г. прѣдставители! Законопроектътъ за празничитѣ, който ни се прѣдставя, е добъръ. Той гони двѣ цѣли: първо, да намали числото на празниците, и второ, да ограничи всички частни и обществени учрѣждения да не работятъ въ празнични дни. Азъ съмъ съгласенъ съ самия законопроектъ, както е нагласенъ, но виждамъ тукъ, че едни празници, които дѣйствително сж празници, се намаляватъ, а въ замѣна на тѣхъ, други пѣкъ се увеличаватъ. Азъ бихъ направилъ даже едно питане — за да ми отго-

вори г. министърътъ на външнитѣ работи — защо той прави царскитѣ празници отъ четири на петъ; по коя причина създава сега още единъ новъ празникъ на Нейно Величество Царината, а изхвърля Ивановъ-денъ? Значи ти стои по-високо отъ Св. Ивана, Кръстителъ на Исуса Христа. (Смѣхъ) Дѣйствително, г. министърътъ прави една добрина на българското население, че не застѣга българския народъ съ новия законопроектъ за тѣзи царски празници, а застѣга само общественитѣ учрѣждения; защото въ стария законъ всички тѣзи празници бѣха прѣдвидѣни официални, а въ настоящия законопроектъ царскитѣ празници се прѣдвиждатъ само за общественитѣ учрѣждения. Дѣйствително, по-рано много административни власти съставяха актове на българскитѣ земледѣлци, които работѣха въ официални дни, особено въ царски празници. По такъвъ начинъ много се партизанствуваше въ селата; особено общинскитѣ кметове хващаха своитѣ противници да работятъ въ царски празникъ, съставяха имъ актове и по такъвъ начинъ ги глобяваха. Благодарение поне, че сега се измѣтваме отъ партизанинната на кметоветѣ, защото по-нататъкъ нѣма да съставятъ актове, тъй като самиятъ законопроектъ не задължава българското население да не работи на царски празници: който иска, може да си работи, само на възнѣстие на Негово Величество Царя на прѣстола го застава да не работи. Та азъ бихъ желалъ, щото въ комисията нѣкои отъ тѣзи царски празници да се изхвърлятъ.

Вънъ отъ туй, законопроектътъ дѣйствително цѣли да не се работи въ празнични дни, защото чл. 4, разбира се, запрѣщава това. Но административнитѣ власти и досега не сж прилагали този законъ въ точъ. Както е казано, кръчмитѣ и други заведения могатъ да се отварятъ подиръ 12 ч., а пѣкъ въ много села и градове, както каза г. Мирски, затварятъ прѣднитѣ врата на тия заведения и влизатъ отъ заднитѣ, даже на много мѣста отварятъ кафенетата и кръчмитѣ още отъ ранна заранъ, и по такъвъ начинъ солянитѣ цѣль денъ пиянствуватъ. Сега пакъ съ тоя законопроектъ се развързватъ ржцѣтѣ на кръчмаритѣ, защото тѣ ще отварятъ кръчмитѣ си на Ивановъ-денъ, когато нашитѣ земледѣлци, селяни и гражданни най-много пиятъ, понеже нѣма никакво наказание, никакво затваряне на кръчмитѣ. Азъ бихъ прѣпорѣчалъ да се има прѣдъ видъ въ комисията да бжде наказвана и административната властъ, ако по съставя актове за нарушение на закона.

Вънъ отъ туй, всички кръчми и бирарии да бждатъ извадени отъ чл. 6 и да влизатъ въ чл. 4 — безусловно да се запрѣти на кръчмаритѣ да кръчмарствуватъ въ празнични дни, защото по такъвъ начинъ нашитѣ селяни пиятъ на общо основание, и естествитката е доказала, че имело въ празнични дни, особено вечеръ, ставатъ най-много караници и убийства.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Страшимиръ Бърневъ.

С. Бърневъ: Не съмъ искалъ думата.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Вѣлчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! За такъвъ единъ законопроектъ, който ни се прѣдстави отъ г. министра на външнитѣ работи и който е почти единъ и същи съ сегашния законъ, нѣма какво и много да се говори. Азъ даже съмъ противъ внасянето на такъвъ единъ законопроектъ, камо-ли да говоря за него. Азъ мислѣхъ, че едно демократическо правителство ще излѣзе въ камарата съ единъ демократически законопроектъ по празничитѣ, но виждамъ, че тукъ монархизмътъ си пробива пѣтъ, а

не демократизмът. Наличността на толкова царски празници ни показва, че действително ние няма да се отървем от лични празници нито един път, че каквото и правителство да дохожда, личните празници винаги ще бъдат на първо място.

Възможно ли е, както каза и г. министърът, по-сжественото нещо, което се гони с този законопроект, е намаление на празниците. Ако направим сравнение между този законопроект за празниците и досегашния закон, ще видим, че разликата се състои в три празника, всичко в три празника. И като имаме пред вид, че има един нов царски празник повече, ще излезе, че намалението на празниците е съвсем малко; тъй щото, може да се каже, че няма никакво намаление. Там, където се казва да се празнуват два дни от Коледа, ние прибавяме още един ден преди Коледа, тъй щото тук се сматрат пак три дни. Предишната се и един ден преди новата година, следователно, никакво намаление няма и там. Въобще, за намалението на празниците в този нов законопроект не може и дума да става, защото то не фигурира и в самия законопроект. Ако искаме да направим намаление, на първо място ние трябва да турим черта на всички царски празници, като занаятът оставим само един празник, ако обичате — макар че той още не е узаконен — 22 септември, а всички други да се зачеркнат.

С. Савовъ: На ли вие не признавате независимостта?

В. Георгиевъ: То не е твоя работа, да ли я признаваме, или не. Още не е узаконена, затуй не я признаваме. — Тъй щото, ние трябва да бъдем повече конституционалисти, отколкото монархисти в туй отношение, като поставяме примера на Франция, която има само един празник — празникът на републиката — и го празнува тъй, както се слъдва, съзнателно от всички, а ние имаме 99 царски празници и не знаем, как и кога да ги празнуваме, населението въобще не знае още значението им.

Направено е никакво си, тъй да се каже, подобие за фабриките, които са голъми и които консумират много гориво, за да изработват своите изделия, каквито те работят. Но мисля, че, ако се направи едно опущение, тъй да се каже, да могат фабриките да работят в празнични дни, трябва да се вземе пред вид да не се пречи и на работата на селското население през лятния сезон. Ние, селяните, трябва, г. г. народни представители, да ходим в дълнични дни да си пазаруваме в градовете и да изгубваме най-доброто време, когато жетвата гори, или се превозват снопетъ, или има харманъ; когато е най-добрият за работа ден, ние трябва да си оставим жетвата или плуга и да отидем в града, за да пазаруваме. В такова време трябва да се допусне на населението от селата да може да си пазарува и в празнични дни, като подиръ обяд дуканите бъдат отворени, въз основаване на закона. В туй отношение в Ромъния е направено много добър, защото в празнични дни магазините са отворени до 1 ч., и хората, като дойдат от селата, могат да си пазаруват. В празнични дни са отворени също и оборите за продаване на жита — което е най-главното за нашите селяни — и в тези именно дни ромънските селяни могат да си превозват храна и да я продават. И у нас е заблъзвано, че, когато се продават храните пресни, те имат по-голяма цена, отколкото по-слъ; реди са годините, когато захъсването се продава по-сжко. Особено по нашия край се заблъзва това, но то се заблъзва навред из България. Затуй трябва да се направи едно улеснение на земеделското население, като през месеците юлий, август и септември в празнични дни пиящата бъде отворена

поне преди обяд, а слъд обяд да бъдат отворени и дюканиите, за да могат хората да си пазаруват, а да не дохождат в дълнични дни да губят времето си. Каква цел гонят празниците? Почивка. Почивка на чиновниците действително трябва, и ако е нужно, г. г. народни представители, нека се дадат още празници, за да си почиват нашите чиновници; но когато се прави празник, нека чиновниците да не злоупотребяват. Аз имам твърди добри спомени, че в провинцията чиновниците преминават празниците в почивка; но тукашните не прекъсват в почивка, а в изтощение. Те изтощават и кесията си, изтощават се и морално, и на другия ден заранъ слъд празника, когато отиде в канцеларията, ще намърите, че и най-главни чиновници не са дошли в 9 ч., вие ще намърите слъд обяд чиновниците да изучават новините из вестниците повече, отколкото други хора, които трябва да се занимават с политика, и от голъмата умора действително спят, намират се из канцеларията чиновници, които дремят над натрупаните купове книжа. Аз не искам да обиждам тук чиновниците, но фактът е, че туй нещо се случва. Дължността се налага на г. г. народните представители да въвеждат в обязаност на всички началници на отделенията поне да дохождат в понеделник или всеки път слъд празник порано, за да направят поне една ревизия в своето отделение. И когато началниците на отделенията не изпълняват тоя дълъ, какво искаме от другите чиновници? Тъ слъд празник се събират на конушмакъ. Ето защо ние губим собствено не от многото празници, а от неправилното им употребление, от неупотребеното им за истинска почивка на чиновниците.

Не се надявах демократическото правителство да ни сезира в първите дни на сесията с един законопроект за празниците, а се надявах да ни сезира с някои по-важни въпроси. Действително, преминахме няколко законопроекта от голъма важност, какъвто е този за осигуровка от градобинина, за осигуровка на добитъка, за Кооперативната банка. Впрочем законопроектът за тая банка не трябва да се въвежда в камарата; аз не съм бил тук и не знам какво се е разисквало, но, както и да е, казвам, че този законопроект трябва да се остави на по-здан планъ. Ние имаме, на първо място, належаща нужда от закон за горитъ, който толкоз време се иска от населението, но и досега двама демократически министри се промъняваха, а нито един от тях не ни е сезирал с един закон за горитъ, когато се желае, щото по-скоро да се разрши този въпрос. Ние, г. г. народни представители, трябва да се занимаем с един още по-сериозен въпрос — снабдяването на неводните места с вода, какъвто е, напр., Дели-Орманъ и много други места из България — места плодородни, дъто се ражда всичко, има ред условия за развъждане на много добитък, а въз сжността няма нужното количество вода, за да се напоява този добитък, както и населението. Съ такива именно въпроси трябва да ни занимава правителството, а не съ тези, които са решени с досегашните закони.

Въобще, този закон е по-добър от стария само с едно изменение — че денът 8 февруарий се премества, за да угодим, разбира се, на Нейно Величество, и че се дава повече свобода на фабриките да работят.

Бих желал, щото тези бълъжки, които направих, да се имат в внимание от г. министъра.

Председателъ: Има думата народният представител г. Стоименъ Савовъ.

С. Савовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Аз нямам да взема думата, ако бях

зачекналъ нѣкой отъ прѣждеговорившиятъ въпроса, който азъ искамъ да зачекна; но тъй като никой не го зачекна, затова азъ ще кажа нѣколко думи.

Азъ благодаря на г. Тома Васильовъ за изказаната отъ него мисълъ, която и азъ ще поддържамъ, и тогава царскитѣ празници ще иматъ по-голяма стойностъ, и отъ по-много народъ ще се празнуватъ, а именно царскитѣ празници, ако се падатъ, напр., въ сръда, или петъкъ, или кой да е другъ денъ прѣзъ седмицата, да се празнуватъ слѣдующата недѣля.

Но друго едно нѣщо не се засегна тукъ, а то е много интересно. И, за жалостъ, нѣколко пѣти законътъ е прѣработванъ, това нѣщо се не се е изтъквало, а то се чувствува много. То е за суевѣрнитѣ празници у насъ. Вие не можете си прѣдстави, какво влияние указватъ и каква прѣчка правятъ тѣ особено на нашето земледѣлие. Законопроектътъ не прѣдвижда никакви наказания за онѣзи хора, тъй наречени суевѣрци, които прѣчатъ на другитѣ хора, които искатъ да работятъ. И знаете ли какво? Това е единъ селски бунтъ, който сега иска да прѣчн на работата. Празнуватъ отъ градъ. Азъ не вѣрвамъ, че градъ не ще ме бие, ако празнувамъ и 100 дена; той пакъ ще ме бие. Искамъ да работя, но селото се събира и не ми позволява да работя. Азъ нѣма какъ да намѣря защита за изгубеното мое врѣме. Дохождатъ, взематъ ти воловетъ, оралото и не ти позволяватъ да работишъ. Азъ мисля, че това е констатирано на много мѣста. За доказателство на това или за подкрѣпа на моето казване, тукъ има едно много хубаво миѣние, изказано отъ Софийската търговско-индустриална камара въ нейнитѣ протоколи, на стр. 227, за суевѣрнитѣ празници по околини. Софийската околия има 72 празника, Орханйиската — 72, Берковската — 74, Врачанската — 64, Радомирската — 34, Царибродската — 23, Вѣлослатинската — 42, Дупнишката — 49, Кюстендилската — 51, Самоковската — 20, и Трънската — 23 празника. Забѣлжете добръ, г. г. народни прѣдставители, какъ сж тѣ разпрѣдѣлени по мотиви за празнуването — то е една интересна работа. Въ Софийската околия отъ градъ празнуватъ 18 дни. Азъ бихъ желалъ да имате случай да видите, какъ въ дни на такива празници стотина работници се излежаватъ въ механиктъ, пиятъ и прѣчатъ на хората, които искатъ да работятъ. 18 дни празнуватъ отъ градъ. И знаете ли, кога се падатъ тѣ? Прѣзъ втората половина на мѣсецъ априлий и цѣлия мѣсецъ май, най-цвѣтущото врѣме за работа, тъкмо тогава, когато ще сѣешъ пролѣтнитѣ посѣви. За празнуването на тѣзи празници населението, простолодието се поощрява отъ кръчмаритѣ, защото тѣ иматъ интересъ да празнува населението, за да могатъ да харчатъ повече спиртъ. Това е фактъ. Отъ мечки Софийската околия празнува единъ празникъ, въ честь на бабитѣ — единъ, отъ пожаръ — петъ, отъ прѣдание — 15, отъ вълци — 13. Разбирамъ, докато не е имало куршуми и стрихнинъ, да празнуватъ и 40 празника, но сега това е срамота въ една културна държава, каквато се проповѣдва, че сме ние, да се празнуватъ празници за вълци, когато съ единъ куршумъ за 10 пари можешъ да убиешъ вълка. Но простолодието празнува, това е фактъ, това се констатира отъ една търговска камара, която тоже е близка до това население. За здравето на добитѣка празнуватъ единъ празникъ — и този празникъ е излишенъ; отъ змии и гущери — три празника, отъ мишки — два, отъ умствено поврѣждане — единъ, за заминаването на шъркелитѣ — единъ, отъ грѣмъ — единъ, отъ наводнение — седемъ, еснафски празникъ — единъ, отъ бубулечки — единъ. (Смѣхъ) Всичко 72.

М. Златановъ: Какво да правятъ хората?

С. Савовъ: Това е продуктъ на кръчмаритѣ, г. Манола Златановъ. — Въ Орханйиската околия отъ

градъ празнуватъ 24 празника, отъ магьосници — единъ, въ честь на бабитѣ — единъ, отъ пожаръ — шестъ, отъ мечки — единъ, по прѣдание — 12, за здраве на добитѣка — два, отъ змии и гущери — петъ, отъ мишки — два, отъ умствено поврѣждане — единъ, отъ грѣмъ — два, отъ полудяване — два. Въ Берковската околия празнуватъ отъ градъ 18 празника, въ честь на бабитѣ — единъ...

С. Бърневъ: Защо ги четешъ?

С. Савовъ: Ти си отъ Дели-Ормана, г. Бърневъ и знаешъ. Турцитѣ всѣки денъ работятъ, и знаешъ, какво е, когато народътъ работи всѣки денъ, и какво е, когато празнува 150 дена въ годината. Турцитѣ много повече работятъ, затова нивитѣ имъ сж наврѣме изорани, и житото си наврѣме прибрали. А ти не си ималъ честта да видишъ тия празници, затова казвашъ така.

С. Бърневъ: Зная ги.

С. Савовъ: Та въ Берковска околия празнуватъ отъ градъ 18 дена, въ честь на бабитѣ — единъ, отъ пожаръ — петъ, отъ мечки — единъ, по прѣдание — 24, отъ вълци — 11, за здравето на добитѣка — два, отъ змии и гущери — петъ, отъ мишки — единъ, отъ умствено поврѣждане — единъ, отъ грѣмъ — два, еснафски празникъ — единъ, отъ полудяване — два. Въ Врачанска околия празнуватъ всичко 64 празника, а именно отъ градъ — 13, отъ магьосници — единъ, въ честь на бабитѣ — единъ, отъ мечки — единъ, по прѣдание — 20, отъ вълци — 11, за здраве на добитѣка — два, отъ змии и гущери — четири, отъ мишки — три, и т. н. Както виждате, едно зло. Иматъ съмъ случай да пътувамъ прѣзъ тѣзи празници по тѣзи околини, а има ги и по други мѣста, защото това е констатирано само отъ Софийската търговско-индустриална камара. Турчинътъ повече се моли отъ българина, той петъ пѣти въ деня се моли, тамъ, където му дойде врѣмето и часътъ, забива едно колче, моли се, но си гледа и работата. И азъ мога да похваля туй турско население, живѣлъ съмъ между него; нивата на турчина, който не иска да се изселва отъ България, е наврѣме изорана, наврѣме посѣена и наврѣме пожъната.

Д. Мишевъ: Има и български ниви наврѣме изорани, и повечето.

С. Савовъ: Но тамъ, дѣто не празнуватъ тѣзи празници. — Законодателството трѣбва да намѣри начинъ, по който тѣзи празници да се прѣмахнатъ.

Д. Мишевъ: Просвѣтата.

С. Савовъ: Не е достатъчна просвѣтата. За поддръжане на тѣзи празници азъ осаждамъ на първо мѣсто свещеницитѣ и слѣдъ това кръчмаритѣ.

А. Краевъ: Учителитѣ.

С. Савовъ: Учителитѣ, г. Краевъ, не могатъ да се противопоставятъ на тѣзи суевѣрни празници, защото попътъ веднага е готовъ да ги нарече социалности, инновѣрци; тѣ на тълпата не могатъ да се противопоставятъ. Тукъ трѣбва да играе роля свещениктътъ отъ амвона. Г. Тома Васильовъ ви прочете едно писмо на Св. Синодъ въ Русия, дѣто се поддържа най-много православието; би трѣбвало такова писмо да има и отъ нашия Св. Синодъ, съ строго опрѣдѣлено прѣдписане до свещеницитѣ, што когато служатъ литургии въ недѣленъ денъ, да обясняватъ, че никакви суевѣрни празници не бива да се празнуватъ, защото тѣ нѣматъ никакво значение

за религията. Свещеникът трябва да каже това от амвона. Но свещениците не го казват, защото те сами създават в днешно време такива празници. Създава ги и баба Кортеза, която влечи с хиляди суевърни хора по мекани, открива разни аязми и води, същел да привлича само хората в църквата. Това е скандал! Трябва да се порицае свещеничеството, че допуска в днешно време да се върва на някаква светиня Кортеза, която могла да създаде някакви привилегии за здравето на хората. И това со търпи, г. министре на външните работи, в нашата днешна държава, която има закони да гарантира венчките хора.

А. Краевъ: И се насърчава от църквата.

С. Савовъ: И се насърчава от църквата.

Д. Мишевъ: Не се насърчава.

С. Савовъ: Насърчава се, г. Мишевъ. Аз съм видял покани и обявления, съ които се кани просто-людието да дойде един-два си и едн-кога си, защото ще присъствуват баба Кортеза. И вие ще видите 15—20 хиляди хора да се събират, за да се издържават, вие ще видите мнозина хора между тях заразени от разни болести — от дифтеритъ, от тифусъ, от скарлатина — и, намъсто полза, вреда имъ се нанася. И това е фактъ, г-да! Въ Попово при построяването на единъ манастиръ пакъ се продиктува от свещеничеството, че баба Кортеза е открила някаква вода. Когато градскиятъ съветъ отпусна и похарчи 5 хиляди лева, тогава свещениците новикали баба Кортеза и тя хвърлила кръстъ, че е открила вода.

А. Краевъ: Това е шарлатания въ XX-ия векъ.

С. Савовъ: Това е констатирано. Бива ли да се злоупотребява съ кръста така? Да, това е една шарлатания, нанстина. Г. Краевъ излиза да казва, че учителитъ, интелегентитъ трябва да се противопоставятъ. Но какъ смѣешъ ти, г. Мишевъ, или кой да е другъ, да излъземъ прѣдъ една тълпа, която е дошла съ вѣра отъ 20—30 км., да ѝ кажемъ, че ти, баба Кортеза, е луда и заблуждава хората? Онова простолюдието ще те разкъса на парчета. Ето защо азъ бихъ молилъ г. министра на външните работи и на изповѣданията да вземе бѣлжката отъ това, защото то е едно зло. Друго още влияние на тѣзи суевѣрни празници. Напр., ние имаме Великденъ; празнуваме три дена прѣди него — четвъртъкъ, петъкъ и сѣбота на страстната недѣля — слѣдъ това празнуваме три дена Великденъ, слѣдъ туй празнуваме и три дена подиръ Великденъ, и оттамъ нататъкъ почватъ тѣзи нескончаеми празници за градъшка. И вие ще видите, хората, които празнуватъ тѣзи празници, които изброява Софийската търговско-индустриална камара, много пѣти прѣзъ мѣсець априлий не могатъ да работятъ повече отъ петъ дена, ама словомъ повече отъ петъ дни не могатъ да работятъ. И забѣлжете, мѣсець априлий е такава време отъ годината, когато тъкмо трябва да се посѣятъ пролѣтнитъ посѣви, когато трябва да се уреди земледѣлното. Ето защо Св. Синодъ трябва да обърне най-строго внимание на своитъ подвѣдомствени свещеници, да кажатъ отъ амвона: „Днесъ е света недѣля; всѣки да празнува“, но прѣзъ недѣлята да нѣма никакви празници.

Вънъ отъ това, азъ бихъ искалъ, както г. министърътъ, така и комисията да се съгласятъ, да впишемъ тукъ една клауза, че особено въ суевѣрнитъ празници, които се поддържатъ отъ кръчмаритъ, да не се позволява отварянето на кръчмитъ. Второ едно нѣщо, което искамъ, то е да се прѣдвиди въ наказателнитъ разпорѣждания да се наказватъ

онѣзи, които прѣчатъ на хората да работятъ въ тѣзи дни, да иматъ право потърпѣливитъ да имъ се платятъ разноснитъ за поврѣдитъ, които имъ сж причинени отъ забранението да работятъ, защото много трудно е да отидешъ да се боринъ съ една тълпа отъ 100 души, която не ти позволява да работишъ въ такива празници. Азъ съмъ ималъ случай на единъ такъвъ празникъ, змийски празникъ — на първи май, мисля, не помня добръ — да отида да сѣя мисиръ; заградиха ме селянитъ и ми вземаха ралото и воловетъ.

А. Димитровъ: Ако ги сѣдишъ, ще ти изгорятъ плѣвника.

С. Савовъ: Не можешъ да ги сѣдишъ, защото ще ти изгорятъ плѣвника и ще ти убиятъ воловетъ. — Азъ трѣбваше да направя една хитрина, да проводи слугата отъ друго мѣсто да вземе единъ плугъ, и въ него денъ азъ посѣяхъ 10 декара мисиръ, а онѣзи, които цѣлъ денъ пнеха, не можахъ да засѣятъ, защото на другия денъ прѣстѣта засѣхна. Но когато се научиха, че азъ съмъ работилъ този денъ, заградиха ми къщата и щѣха да направятъ една още посрѣдневековна работа — да забиятъ едно колче и да хвърлятъ камъни.

Е. Начевъ: Проклятия правятъ.

С. Савовъ: Проклятия ли го казватъ — не знамъ.

Прѣдседателътъ: Говорете по прѣдмета, г. Савовъ.

С. Савовъ: По прѣдмета говоря, г. прѣдседателю. Това е много интересна работа и тя не е зачеквана тукъ, въ камарата, а трѣбва да се зачекне, защото ние говоримъ за празниците. Вие не сте изпитали тѣзи празници, а ние сме ги изпитали на гърба си, и сега е време да се уреди този въпросъ; и ние ще бъдемъ щастливи, и нѣма да се намѣри човѣкъ, който да ни вини за тази работа.

И друго едно нѣщо трѣбва да се опрѣдѣли ясно въ комисията. Казано е, че кръчмитъ и другитъ публични заведения сж отворени подиръ пладне, но до кога — не е казано. Трѣбва да се опрѣдѣли точно въ закона, докога трѣбва да бждатъ отворени кръчмитъ въ празнични дни — до 8 или до 10 ч. вечерта. Това е въпросъ, който трѣбва да се уреди въ комисията и да се каже: отъ 12 до 8 или отъ 12 до 10 ч.; да се фиксира точно това, за да не злоупотребяватъ кметовитъ съ своитъ заповѣди. Кметътъ издава заповѣдъ и казва: „Разрѣшавамъ кръчмитъ да бждатъ отворени до 10 ч.“, които сж отъ неговата партия продължаватъ да държатъ отворени кръчмитъ си до 12 ч., а на ония, които не сж отъ неговата партия, кръчмитъ се затварятъ въ 8 ч. Тамъ се злоупотребява.

Д. Мишевъ: Тогазъ, нѣма управление въ тази страна, щомъ тѣй не се изпълняватъ законитъ.

С. Савовъ: Съ тѣзи бѣлжжки азъ свършвамъ и ще моля комисията да ги има прѣдъ видъ.

Прѣдседателътъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! И азъ ще искамъ да направя своитъ бѣлжжки по тоя законопроектъ.

Празниците можемъ да разглеждаме отъ двояко значение. Тѣ иматъ религиозно и социално-стопанствено, икономическо значение. За религиозното значение на празниците нѣма какво повече да се казва отъ това, което се спомена досега. Нашето духовен-

ство е длъжно въ кръга на своята работа да направи опова, което е необходимо, за да извади отъ заблуждение вѣрующитѣ за ония празници, за които сега прѣди малко говори г. Стоиментъ Савовъ. Азъ ще се спра повече на социално-стопанската страна на въпроса.

Макаръ празниците и да иматъ религиозенъ отгѣнъкъ, религиозно значение, обаче, ако вникнете по-дълбоко, ще видите, че почти всички наши празници, малко или много, иматъ чисто стопанско, чисто социално значение. Тѣ сж свързани винаги съ такива дни, които ако погледнете, сж дни, които се тачатъ, които се чествуватъ отъ страна на населението, отъ страна на хората съ цѣль да издѣйствуватъ, да измолятъ покровителството, благословията на боговетѣ върху тѣхната работа, върху тѣхнитѣ домове, върху тѣхния животъ. Такъвъ е празникътъ Коледа, който, макаръ и празникъ съ религиозно значение, е свързанъ съ ония стари празници за бога Коледа, богътъ на зимата; такъвъ празникъ е Нова-година или сурова година, както се казва; такива сж празниците Св. Георги, Св. Димитъръ, на такива сж горѣ-долу всички други празници. Погледнете така на въпроса, ние не можемъ току-така съ единъ калемъ, съ единъ законъ да прѣмахнемъ тия празници, които иматъ такова голѣмо значение за нашия стопански животъ, за нашето население. Каквото и да направите, какъвто и законъ да наредите, вие не можете да накарате селянина да не празнува три дена Коледа, ако щете турете я само единъ день; вие не можете да накарате селянина да не празнува три дена Великденъ, вие не можете накара селянина да не празнува Св. Иванъ, вие не можете накара селянина да не празнува Св. Илия, вие не можете накара селянина да не празнува Св. Богородица, вие не можете, съ една рѣчь, да го накарате, да го принудите да се откаже отъ ония свои празници, които той е свързалъ много тѣсно, които той е свързалъ много строго съ своето битие. Колкото се касае до ония празници — вълчи, миши и други — тѣхъ, както забѣлѣжи единъ отъ нашитѣ колеги тукъ, само възпитанието, само умственото повдигане на населението, само културното повдигане на нашето население може да прѣмахне. Но не за тѣхъ азъ ще говоря. Азъ искамъ да кажа нѣколко думи за намалението на празниците и изобщо върху законопроекта съ тенденция да се намалятъ празниците.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ на обратно мнѣние, едно, че съ закона, както казахъ и повтарямъ, ние не можемъ да намалимъ празниците, друго, че тѣзи празници сж необходими тѣмо за нашето население, за нашия народъ. Необходими сж затуй, защото то има най-голѣма нужда отъ почивка. При храната, която употребява то, при тежката работа, съ която то е натоварено, при неговия умственъ уровень, при опова незачитане, нетачане на себе си, при положението да храни по-добъръ добитѣкъ си, отколкото самъ себе си, ако вие му отнемете и тая почивка, ако вие му отнемете и тоя единственъ моментъ, за да може то да възстанови изхабеното отъ себе си, съ това вие ще съкратите неговия животъ съ нѣколко години. Отдавна празниците, отдавна празничната почивка е станала социаленъ въпросъ или, по-точно, е влѣзла въ социалния въпросъ като едно искане. Вие ще видите, когато по-напрѣдъ господаритѣ сж били за празниците, днесъ е тѣмо обратното: господаритѣ не искатъ празници, а работниците искатъ повече празници. Ролитѣ сж размѣнени. Господаритѣ иска повече работа, работникътъ иска повече почивка и борби навсѣкждъ — не само тукъ, но навсѣкждъ — ще видите да се водятъ въ това направление, съ тая тенденция: дайте ни почивка, дайте ни възможность да си отдѣхнемъ отъ тоя трудъ, дайте ни възможность да си отпочинемъ отъ толкова тежкия трудъ, въ който сме поставени при тия икономически условия, за да сж-

ществуваме. И туй е право, споредъ мене, което и ние тукъ въ Народното събрание не бива да прѣнебрѣваме; туй е право, това е единъ принципъ, който и нашето народно прѣдставителство за малка България не бива да остави на страна.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Г. Хаджиевъ! Pardon. Да не би да сте на погрѣшна почва? Законопроектътъ опрѣдѣля днитѣ, прѣзъ които задължително учрѣжденията и извѣстни заведения трѣбва да празнуватъ, но той не отнема правото на самото население да празнува, когато ще. Кой когато ще, може да празнува. Почвата Ви не е права; Вие можете да празнувате и цѣла година.

И. Хаджиевъ: Вие ще имате добрината да ме изслушате. — Азъ нѣма да се съглася съ г. министра на търговията и земледѣлното, който казва, че у насъ нѣма работници, или нѣма работници така, както той би разбиралъ това понятие. Трѣбва да признаемъ, г. г. народни прѣдставители, че цѣлѣнятъ народъ у насъ възгъ отъ фабриктѣ, особено болшинството отъ него, земледѣлското население и еснафското население, е единъ чернорабочи. Това не можемъ да отречомъ. Работниците въ фабриктѣ, възгъ отъ тѣхъ самиятъ еснафъ съ неговитѣ слуги, слѣдъ него ще дойде земледѣлецътъ съ цѣлото свое сѣмейство, сж работници. Земледѣлцитѣ сж всички на еднаква почти нога работници. Вие ще дойдете по-нататѣкъ да признаете, че има повече отъ стотина хиляди ратаи при разнитѣ стопанства, които сж тоже работници. Съ малки изключения, има богатки нѣколко сѣмейства, може-би богатки нѣколко чиновници, офицери и други, и трети нови чорбаджии, както ги наричатъ. Болшинството отъ нашето население е работническо. То има нужда отъ почивка и ние трѣбва да освѣгнимъ тази почивка; ние не трѣбва да закачамо тази почивка. Нѣма да бѣда въ съгласие съ онѣзи, които казватъ, че трѣбва да намалимъ празниците, за да увеличимъ работата. Само който не е работилъ, само той не може да знае, да-ли съ намалението на празниците той ще може да увеличи производството.

Г. г. народни прѣдставители! Постоянната работа, както и постоянната почивка, еднакво влияятъ върху човѣка. Карайте го постоянно да работи — работата му е малко; дайте му почивка — въ по-малко врѣме ще извърши повече работа. Колкото по-малко работни часове има работникътъ, толкова по-производителна ще бѣде неговата работа; колкото по-малко дни е той на работа, толкова той може да бѣде по-бодъръ, толкова повече неговата работа може да бѣде производителна. Но съмъ, казвамъ, съгласенъ съ онѣзи, които искатъ намалението на нашитѣ празници, възгъ отъ това, да-ли можемъ, да-ли сме въ състояние да ги намалимъ. Но ние трѣбва дѣйствително да подчертаемъ още единъ пѣтъ празниците, които имаме досега. Азъ съмъ съгласенъ да останатъ възгъ отъ 52-тъ подѣлни господскитѣ празници, богородичнитѣ празници и празниците на светинѣтъ, които сега се празнуватъ. Нѣма нищо да спечелимъ, ако заличимъ, напр., празника на 7 януарий, на 8 септемврий, на 21 септемврий; нѣма нищо да спечелимъ, ако заличимъ 20 юлий. Възгъ отъ туй, г. г. народни прѣдставители, както ви казахъ, тѣзи празници сж свързани и съ чисто стопанствения битъ на нашето население. Необходимо е слѣдъ дълга работа да има една почивка. Прѣзъ юлий има всичко на всичко, освѣнъ подѣлнитѣ, единъ празникъ — това е 20 юлий. Вие искате да заличите този празникъ, но населението нѣма да го заличи. Възгъ отъ туй, ние сами не бива да искаме прѣмахването му. На 30 дни се е надналь единъ празникъ, и то въ най-мжчното врѣме, когато слънцето пече най-много, когато работата е най-усилена и населението намѣри за необходимо единъ день да си почине.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: То пакъ ще почива. Кой го кара да работи?

И. Хаджиевъ: Оставете го свободно. Внѣ отъ туй, вие ще кажете, никой не го задължава да работи. Това не е право. Всѣки задължава слугата да работи. Работника въ фабриката ще задължатъ да работи. Но именно за тия хора трѣбва да осигуримъ почивката, и азъ мисля, че ако почитаемъ министерство внесе този законопроектъ, именно тая цѣль гони. То иска да осигури една извѣстна почивка за работниците, били тѣ въ фабриката, били тѣ на нивата, били тѣ ратаи въ къщи, били тѣ ратаи или слугини въ къщи. Ако е така, нека направимъ туй и, нека оставимъ всички господски празници, всички онѣзи празници на светнитѣ, които сѣ били досега. И да искаме да заличимъ празника на Св. Георги, не можемъ да го заличимъ — той тукъ е оставенъ, но говоря само за примѣръ — защото този празникъ е началото на пролѣтътъ; празникътъ Св. Димитъръ не може да се заличи, защото въ тоя день работниятъ народъ си почива отъ труда и чувствува деня, въ който той цѣло лѣто е прибиралъ, нареждалъ и настанявалъ дома си. Вие нѣма защо да вземете отъ работника 7-януарий, вие нѣма защо да намалявате Великденъ на два дни. И безъ туй работното земледѣлско и селско население ще си работи, но не могатъ да работятъ работниците въ фабриката, когато има единъ такъвъ законъ. Ако вие не узаконите това, господарьтъ, естествено, ще ги накара да работятъ, ще ги накара да работятъ на третия день на Великденъ и на Коледа. Защо да не починатъ, защо единъ, два или три дена да не почиватъ? Съ седемъ дена работата не става много, още повече, че това сѣ дни, въ които, както ви казахъ, ще почиватъ само онѣзи, които сѣ слуги, които сѣ работници, ратаи при господаритѣ си.

Внѣ отъ това, въ законопроекта ми се вижда, че не е добръ подпорътъ на задължителността на почивката, особено за фабричните работници. Тукъ, въ чл. 6 алинея е, е казано: (Чете) „Онѣзи индустриални заведения (фабрики и работилници), въ които, въ слѣдствие непрекъснатия огнь, технически причини или бързото разваляне на фабрикуемата стока, прѣкъсване на работата е невъзможно, за да могатъ да работятъ въ изброенитѣ по-горѣ празнични дни, длѣжни сѣ да поискатъ надлежна констатация отъ Министерството на търговията и земледѣлието и да притежаватъ отъ него разрѣшение за работене и въ празникъ. Празничната почивка на работниците въ тия заведения се замѣнява отъ това министерство съ най-малко 52 отпускни дни, разпрѣдѣлени по единъ день на всѣка седмица“. Азъ ще моля г. министра на външнитѣ работи и на изповѣданията, когато се внесе законопроектътъ въ комисията, да настоя шото тая алинея да се отмахне или, ако не се отмахне, да ѝ се даде тѣкмо обратна смисълъ, защото, съгласете се, че ако има една отворена врата, г. г. фабрикантитѣ, г. г. индустриалцитѣ, които, както всички или голѣма частъ отъ българскитѣ нови боляри, бързатъ безъ врѣме да се обогатяватъ или търсятъ да се обогатяватъ, ще смѣтнатъ, че иматъ това право и всѣки единъ ще моли министерството и то всѣки пѣтъ ще има главоболие да разрѣшава; освѣнъ това, то не ще може и да имъ откаже, понеже всѣки фабрикантъ или индустриалецъ ще намери и безъ туй дѣйствиелно важни мотиви, за да иска това разрѣшение, и въ такъвъ случай работниците ще си останатъ само съ 52 празника прѣзъ цѣлата година.

Д. Митовъ: Стигатъ.

И. Хаджиевъ: Съгласете се, че тѣзи 52 празника, за работници, като нашитѣ, не стигатъ, г. Митовъ, защото работникътъ въ Европа получава една по-

голѣма заплата, живѣе въ по-хигиенични помѣщения; като стои културно по-високо, умѣе да се храни, да пѣддържа себе си и своятѣ. Вие ще се съгласите, че нашиятъ работникъ живѣе при условия много по-несгодни, нехигиенични и че той получава сравнително малка заплата, а най-важното, като стои културно по-ниско, той малко обръща внимание на себе си, да се храни както трѣбва; гледа да откъсне отъ своя заплата, за да тури настрана, като се страхува, че единъ день може да се разболѣе или той или нѣкой отъ сѣмейството му. Вие знаете, че нашитѣ работници не сѣ осигурени, както сѣ осигурени работниците въ Европа. Ето защо, като му оставяте само 52 празника, съгласете се, че тѣ сѣ много малко за почивка. Той е изтопенъ, той ще продължава да се изтощава, а туй не е въ интереса нито на самия работникъ, най-малко е въ интереса на тѣзи, които извличатъ облаги отъ неговата работа. При дневното умствено състояние на нашия работникъ, при тази заплата, която получава, при тѣзи тѣй нехигиенични условия, при които е поставенъ да живѣе, азъ ще моля г. министра да се съгласи, да се прѣмахне послѣдната алинея на чл. 6 или да се узакони на фабричните работници, както и на ратаитѣ, както и на всички други работници, които сѣ при господари и които сѣ направо подъ волята или разпорѣждането на господаритѣ, да иматъ повече почивка. Селянинътъ, разумѣва се, каквото и да му правите, той е господаръ на себе си, доколкото може да се смѣта за такъвъ; той може да работи или да не работи въ извѣстни дни, но ратаитѣ ще работи, работникътъ ще работи, ако вие оставите такава вратичка въ закона.

Г. г. народни прѣдставители! Още нѣколко думи ще кажа. Азъ ви казахъ и повтарямъ, че колкото повече почивка иматъ работниците, толкова тѣхната работа прѣзъ другитѣ дни ще бѣде по-производителна. Селянитѣ тоже иматъ нужда отъ почивка и макаръ, както ви казахъ, и да опрѣдѣляте празникитѣ съ законъ, тѣ ще си знаятъ своето. Отъ друга страна, ако узаконимъ и прѣмахнемъ нѣкои отъ празникитѣ, като господскитѣ, като богородичнитѣ, като празникитѣ на по-голѣмитѣ светни, които сега сѣществуватъ, ние ще влѣземъ въ конфликтъ съ самото население и вмѣсто полза съ това ще нанесемъ врѣда. Отъ друга страна, трѣбва да се има всѣкога прѣдъ видъ, че издаденъ законъ трѣбва да се приложи; съгласете се, че не лесно ще накарате хората да си оставятъ празникитѣ. Вие помните, че споредъ сегашния законъ 20 юлий не е официаленъ празникъ, не може, при все това, да се отучи населението да не го празнува, и то ще продължава да го празнува дотогава, докато то умствено се повдигне, за да остави всички други празници, недѣйствителни, било мечешки, било вълчи, които, дѣйствително, продължава да празнува. Та казвамъ, ще издадемъ законъ, съ който да се прѣмахнатъ извѣстни празници, но не ще можемъ да накараме населението да се остави отъ тѣзи празници. А за жалостъ у насъ, както ви знае, много отъ законитѣ сѣ само мъртва буква и, ако много отъ работитѣ ни не вървятъ както трѣбва, то е, че законитѣ не се прилагатъ, нѣма кой да настоя за приложението имъ. И понеже не можете да накарате селянитѣ да се оставятъ отъ тия господски празници и въ такива дни да не отиватъ на работа, защо, тогава, създавате законъ? Защо ще искате да узаконите нѣщо, което не можете въ сѣжностъ да приложите? Съ това какво ще направите? Ще дадете възможностъ на господаритѣ да измѣчатъ повече своитѣ ратаи, своитѣ работници, но самото селско население нѣма да отиде да работи.

Друго едно нѣщо, което тукъ забѣлѣзвамъ, и ще моля г. министра да се съгласи да се направи едно измѣнение въ комисията. Ако азъ бѣхъ въ комисията, нѣмаше да правя тия бѣлѣжки, но понеже не съмъ, затова ги правя. Казано е тукъ, че селскитѣ

кръчми, както и нѣкои други кръчми, сж затворени прѣзъ извѣстни дни. Ако г. министърътъ би се съгласилъ да нѣма кръчми, азъ нѣмамъ нищо противъ; по онѣзи кръчми, които стоятъ, съгласете се, да не ги затваряме, освѣнъ докато пусне църква, защото прѣзъ цѣлата седмица селскитѣ кръчмаринѣ седи на вратата като пѣкоя мумия и чака мющерни, по нѣма такива. Той чака само една св. недѣля. Ако вие прѣзъ този денъ или въ голѣми празници му затворите кръчмата, той рискува да плаща само единъ патентъ, безъ даже да изкара нѣщо за изплащането на този патентъ.

Д. Митовъ: Хората ще се научатъ въ сжбота да напаруватъ и нѣма да ходятъ въ недѣля.

И. Хаджиевъ: Така што, вие ще имате и главоболне и сума протести ще получите, защото, щомъ научи населението, че въ извѣстни дни дюкянитѣ трѣбва да бѣдатъ затворени, че на Великденъ не може да се отвори, че на сборъ не може да се отвори, че въ голѣми дни не може да се отвори, че въ дни, когато населението ще се събере, за да направимъ малко алтънъ веришъ, не може да се отвори, то попататъ какъвъ денъ ще чака то, за да се отвори? Въ дѣлнични дни хората отиватъ на работа. Затова тази работа ще остане само писана на книга, защото, както казаха нѣкои отъ прѣждеговорившитѣ, това става и днеска — ужъ кръчмата е затворена, а виждашъ отъ друга страна, че е пълна съ хора. Това не е прилагане на закона. Но какво можемъ да направимъ? Съ туй можемъ да направимъ да се злоупотребява. Дохожда стражаръ и, както сега мнозина отъ стражаритѣ въобще гледатъ партизански на работата, ще каже: този бакалинъ нашъ ли е, този черпи ли или не черпи, нему ще състави актъ, на други нѣма да състави и ще накара мнозина отъ акцизнитѣ старшини да допълнятъ своята дѣйностъ съ съставянето само на актове. И въ сжщностъ работата ще си върви така: вратитѣ на дюкяна ще бѣдатъ затворени, а въ дюкяна ще бѣде пълно. Ако узаконяваме нѣща, за да даваме възможностъ да се злоупотребява съ самия законъ, нека тогава да го оставимъ.

Съ тѣзи кратки бѣлѣжки, които направихъ, мисля, че съмъ допринесълъ нѣщо за допълнение на законопроекта, и ще моля г. министра, ако е възможно, да се съгласи въ комисията, па и ония отъ г. г. прѣдставителитѣ, които сж въ тази комисия, да взематъ въ внимание тѣзи бѣлѣжки и да направятъ нужното, за да се прѣмахне, първо, това, съ което се забранява отварянето кръчмитѣ на селскитѣ бакали прѣзъ празнични дни, които кръчми да се затварятъ само прѣзъ врѣмето, докато трае църковната литургия, и второ, да се оставятъ онѣзи господски и богородични празници, които досега сж били, защото отъ това само работницитѣ, ратаитѣ и нѣкои други служини или слуги именно ще си несплатятъ отъ този законъ. А то не е желателно по съображения, които казахъ, защото нашиятъ работникъ има нужда отъ почивка. И друго най-сетнѣ казахъ, че, когато правимъ закони, ние сами трѣбва да сжпнимъ за тѣхното приложение. Не можемъ ли да приложимъ законитѣ, или има ли възможностъ законитѣ да се заобикалятъ, по-добъръ е да не ги правимъ. Едно нѣщо, което виждаме, че въ продължение на толкова врѣме не влиза въ реалния, въ дѣйствителния животъ, нека не го узаконяваме.

Д-ръ Г. Калинковъ: Г. Хаджиевъ! Вие можете да направите бѣлѣжкитѣ си и въ комисията. Потрѣбно мислите, че не можете да дойдете въ комисията; вие можете да дойдете, но нѣма да имате рѣшающа гласъ, а само съвѣтателенъ гласъ.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Мишевъ.

Д. Мишевъ: Нѣма ли другъ да говори?

Прѣдседателъ: Нѣма.

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще кажа и азъ нѣколко думи по законопроекта за празниците. Този законопроектъ не е тъй маловаженъ, както си го прѣдставляватъ нѣкои. Той има прѣдъ видъ три нѣща: първо, той държи смѣтка за религиознитѣ чувства на населението; второ, държи смѣтка за икономическитѣ пужди на населението и, трето, държи още смѣтка и за здравето на населението. Истина е, че празниците у насъ сж много, но както сж прѣдвидѣни въ законопроекта, тѣ не сж много. Ала намира се, че и тѣзи празници били много и трѣбовало да се съкратятъ. Азъ не зная да-ли това трѣбва да се приеме, но едно нѣщо считамъ за дългъ да изтъкна тукъ. Ние не можемъ въ реформитѣ да вървимъ така дълбоко и така коренно. Каза се тукъ, че въ Русия празниците сж намалени. Мога да ви увѣря, че въпросътъ за празниците въ Русия още не е уреденъ. Този въпросъ е дневенъ и съ него се занимаватъ. Миналата година единъ членъ отъ държавния съветъ бѣ изработилъ законопроектъ за празниците и бѣ го внесълъ въ съвета на разглеждане, но този законопроектъ още не се е приелъ и днесъ още спорятъ по въпроса за празниците. Въ Русия сами виждатъ, че е много мъчно да се отиде въ реформата за празниците много далечъ, защото схващатъ, че трѣбва прѣдварително да се просвѣти и да се подготви населението, за да не се срѣщне силенъ отпоръ срѣщу една хубава мѣрка, която се прѣдприема. Значи, цѣна се прѣдпазно, както и добавя на мѣдъръ законодатель. Но да оставимъ Русия. Прѣди двѣ години въ Франция сжщо тъй се занимаваха съ въпроса за недѣлния денъ, за недѣлната почивка. Изработи се и законъ. По прилагането на закона въ Франция, вътрѣ въ Парижъ, станаха силни вълнения. Правителството се видѣ принудено да се намѣси, за да укротява съсловията, чийто интереси бѣха засегнати прѣко или косвено отъ прилагания законъ. Извѣстни съсловия намѣриха, че законътъ уврѣжда интереситѣ имъ и се обявиха противъ него, а пъкъ други, които се ползуваха отъ това, което имъ даваше законътъ, намѣриха, че трѣбва да се защитава законътъ. По този начинъ съсловията се раздѣлиха на два лагера и дойдоха въ конфликтъ. Правителството се принуди да интервенира.

Г. г. народни прѣдставители! У насъ има празници, които иматъ въ основата си нѣкоя древностъ, които иматъ, както казватъ, слѣди отъ езическо врѣме. Като изключимъ тѣхъ и останатъ чисто християнскитѣ празници, азъ мисля, че когато ще говоримъ само зарадъ тия послѣднитѣ, ние трѣбва сжщо тъй да държимъ смѣтка за всичко онова, което ще рѣшимъ. Не трѣбва да се кжса всичко. Англия почти празниците. Въ Англия се празнува Коледа, Възкресение и Петдесетница по 2 дена, празнува се Възнесение, празнуватъ се още единъ-два празника, които не ми сж на умъ, празнуватъ се сжщо и всички недѣли. Но въ Англия таченето на празниците е нѣщо свещено. Когато дойде недѣлниятъ денъ, още въ сжбота подиръ обѣдъ, въ 4 ч., нѣма да намѣрите чаршията отворена, прѣзъ цѣлия недѣленъ денъ всички сж прѣдадени на почивка или на душеполозни занятия; напр., религиознитѣ дружества иматъ събрания, всѣка религиозна община държи бесѣди на своето паство, други пъкъ общества се занимаватъ съ други душеполозни или просвѣтнополозни работи, но вие нѣма да намѣрите отворенъ дюкянтъ, нѣма да намѣрите отворено кафена. И нѣщо повече: срѣщу недѣля и срѣщу празникъ вече въ 11 ч. всички увеселителни мѣста сж затворени. А сжщо така въ Англия установено е да се празнува Великиятъ петъкъ, а въ извѣстни дни прѣзъ страстната сед-

мица не се позволяват забавления. Но да дойдемъ въ континента — въ Белгия, Германия, и пр. Въ Германия се празнуватъ Коледа, Възкресение и пр. празници, макаръ тя да е протестантска страна, защото е принудена да държи смѣтка за традициитѣ. Дори въ Франция, най-свободолюбивата страна, и тамъ се празнува Коледа, Възкресение, празнува се Петдесетиница, послѣ Toussaint, празнуватъ и Задущиницата. Това показва, че въ всички страни, дори въ най-просвѣтенитѣ, държатъ смѣтка за религиознитѣ чувства на населението; макаръ управницитѣ на държавата да не сподѣлятъ това, тѣ не се турятъ въ конфликтъ съ религиознитѣ чувства и празниците на населението.

Това е отъ религиозно гледище.

Отъ икономическо гледище, разбира се, има силни мотиви, по които трѣбва да се тури редъ въ празниците, и правъ бѣше г. Хаджиевъ като казваше, че едно врѣме господаритѣ бѣха за празниците, а сега работницитѣ сж за тѣхъ. Дѣйствително, има такъвъ обратъ. Многото празници лишаватъ населението отъ възможностъ да работи, но казва се, че у насъ има повече празници, отколкото трѣбва, навежда се, че има суевѣрни празници, които трѣбва да се махнатъ. Противъ суевѣрнитѣ празници е здравиятъ разумъ, противъ тѣхъ е и просвѣтата, противъ тѣхъ е, нека ми бѣде позволено да кажа, и църквата. Азъ не мога да допусна, че нашата църква поддържа суевѣрнитѣ празници, които се наброиха тукъ. Свещенството трѣбва да излѣзе срѣщу тѣхъ.

Н. Мирски: Не ги поддържа, но не ги гони.

Д. Мишевъ: Ето защо ние трѣбва да имаме просвѣтено свещенство въ селото, ние трѣбва да привлечаме просвѣтени сили, за да бждатъ тѣ дѣйствително свѣтилници въ селото и заедно съ учителитѣ да водятъ населението къмъ просвѣта, но никой нѣма да одобри да се поддържатъ едни суевѣрни празници, защото това е срѣщу поминѣка на населението. Населението измисля празници, да се брани отъ змии, гущери, насѣкоми, мишки отъ болести и не зная какво си. Разбира се, когато никой досега не се е явилъ между туй население да му каже, че то, за да се брани отъ насѣкомитѣ, трѣбва просвѣта, трѣбва есенно врѣме да прави еди-какво и еди-какво, да отрѣсва дърветата отъ вжсеници, да ги чисти...

С. Савовъ: Пастири има.

Д. Мишевъ: Има пастири, има свещеници, има земледѣлски учители, които трѣбва да му кажатъ, и, прѣди да учимъ нашето население въ селото на крайности, трѣбва да го научимъ, какъ да си пази здравето, градината, нивата, и ако това правимъ като учители, като свещеници, като земледѣлски учители ние ще изгълнимъ единъ дългъ къмъ него, а когато осждаме и обвиняваме, трѣбва да бждемъ справедливи и обективни. Онзи день чухъ, не тукъ, а вънъ, едно високопоставено лице, което е пътувало много въ нашитѣ села и което разправяше, въ каква мизерия живѣли даже и нѣкои отъ нашитѣ учители. Разбира се, това е било прѣди години, когато учителската заплата бѣше и малка, и не се плащаше редовно. Въ селата учителитѣ трѣбва да бждатъ примѣръ съ живота си; такива трѣбва да бждатъ прѣдимно свещеницитѣ. Учители и свещеници трѣбва да даватъ примѣръ, какъ да се тачатъ празниците; слѣдователно, тѣ трѣбва да излѣзатъ първи противъ суевѣрието, но съ просвѣта и добри свѣсти. Досега, обаче, никой у насъ не прави това. Ние не можемъ да посочимъ библиотека, или редъ книжки, въ които да се разправя на населението, какъ да се бори съ врѣдни насѣкоми, болести, мишки,

нечистота, гадъ и пр. У насъ, г. г. народни прѣдставители, има една поговорка, която сѣкашъ извинява мързела. Азъ всѣкога съмъ се отвращавалъ отъ нея. Тая поговорка казва: „Живъ човѣкъ безъ живина не може“. Това е поговорка на мързеливитѣ. У насъ маса домакинства мислятъ, че кѣща безъ тахтаби и безъ бѣлхи, не може. Какъ тѣй? Ако на западъ една домакинка намѣри тахтаба, тя не може да стои, ами прѣтърсва цѣлата кѣща, изчиства навсѣкждѣ; ако намѣри бѣлха, тя нѣма да остави кѣщата непрочиствена. Чистотата зависи отъ рѣцѣтѣ, отъ умѣнието на домакината, а у насъ има една такава поговорка, която да извинява гада. Ето защо свещеницитѣ, учителитѣ, земледѣлскитѣ учители, инспекторитѣ — всички еднакво носятъ отговорностъ прѣдъ народа, ако го не просвѣщаватъ, ако го не учатъ какъ да живѣе, какъ да се носи, какъ да се пази отъ врѣдоносни инсекти, какъ да се чисти и какъ да се гледа. Когато всички учители и свещеници работятъ съ просвѣта и съ мадри свѣсти между населението, послѣдното ще напусне мишитѣ, вѣлчи и пр. суевѣрни празници.

Остава да засегна икономическата страна на празниците. Тя е много важна. Въпросътъ е за празничната почивка на работницитѣ. Ние прѣдвидѣхме по-миналата година въ закона за просвѣтата допълнителни курсове на първоначалното учение — не е ли тѣй? Ние считаме, че първоначалното образование съ четири отдѣления е недостатъчно и искаме да го увеличимъ. Добъръ, значителна частъ, да не кажа $\frac{1}{8}$, може-би и повече, отъ дѣцата, които свѣршватъ първоначално училище, ставатъ или ратан, или отиватъ на занаятъ. Ако не дадемъ и **осигуримъ** почивката въ недѣленъ и празниченъ день, кога тия момчета ще отидатъ да продължатъ учението си въ допълнителнитѣ курсове? Въ закона е прѣдвидѣно, че господаритѣ трѣбва да пускатъ слугитѣ си въ курсоветѣ, но то не е достатъчно; трѣбва да иматъ врѣме да се просвѣщаватъ, да се учатъ, да работятъ на себе си, та да се самообразоватъ. Ето защо азъ намирамъ, че у насъ законътъ за просвѣтата трѣбва да се прилага строго. Като се прилага, трѣбва да се тури интересътъ на работницитѣ, интересътъ на просвѣтата по-високо отъ тоя на крѣчмаритѣ или на господаритѣ. Като изразъ на тази мисль азъ намирамъ, че трѣбва да се прѣдвиди въ закона за празниците членъ, който да гласи, че всички дѣца отъ 14 или 15 години надолу, всички слуги отъ 15 години надолу да бждатъ свободни отъ работа въ празниченъ день, за да могатъ да употребятъ врѣмето си за своя полза, за самообразование, да отидатъ въ училище, да могатъ полека-лека да се отрѣсатъ отъ суевѣрията, за които се говори, и да се приготвятъ за живота. Макаръ у насъ да има законъ за задължителното образование, миналата година повече отъ 150.000 дѣца сж останали извънъ училищата, не сж посѣщавали първоначалното училище. Тази година е сжщото, защото не прилагаме закона. Има страни, които, безъ да се хвалятъ, прилагатъ строго задължителността на първоначалното образование. Въ Япония 96.28% отъ дѣцата посѣщаватъ училищата; въ нея куреътъ е осемгодишенъ, отъ които шестъ години сж задължителни, но, при всичко това, законътъ се изпълнява. Азъ намирамъ една празнота въ закона за празниците за ония дѣца, което е най-важно, защото, ако ние ги прѣкараме прѣзъ допълнителнитѣ курсове, съ това ще намалимъ суевѣрието, всѣко едно отъ тѣхъ ще направимъ апостолъ въ селото противъ вѣлчи, миши и пр. суевѣрни празници. Ето защо азъ настоявамъ дѣцата-работници да разполагатъ съ врѣмето си въ празниченъ или недѣленъ день.

Прѣдседателъ: Г. Мишевъ! Минете, моля Ви се, на трибуната.

Д. Мишев: Азъ свършвамъ. — Отъ друга страна недѣлнитъ и празничнитъ дни трѣбва да се тачатъ и за самото здраве и за обнова на силитъ у работничитъ. Не е само господарътъ, който трѣбва да си почине, а и работникътъ също има нужда отъ почивка.

Щѣхъ да продължа бѣлѣжкитъ си, но понеже сгрѣшихъ, че не отидохъ на трибуната, азъ ги спирамъ. Направихъ тѣзи бѣлѣжки не толкова по законопроекта, отколкото да изкажа съображенията, които ми налагатъ да гласувамъ за внесения законопроектъ.

Прѣседателъ: Има думата г. министъръ-прѣседателъ и министъръ на външнитъ работи и на изповѣданията.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Малко не по редъ вземамъ думата, защото мисля, че онова, което ще кажа, ще освободи народното прѣдставителство отъ по-натѣшни разисквания по настоящия законопроектъ.

Азъ не забѣлѣжахъ народното прѣдставителство да бѣде по принципъ противъ този законопроектъ; напротивъ, всички г. г. народни прѣдставители, които взеха думата по него, казаха нѣщо въ негова защита. Това обстоятелство ме освобождава отъ длъжността да защита законопроекта си по принципъ. Азъ считамъ, обаче, за нужно да се спра накратко върху онези бѣлѣжки, които се направиха по законопроекта.

Трѣбва да забѣлѣжа, че онова, което мене интересуваше при вънесето на този законопроектъ, ми даваше право до го нарека по-скоро „законопроектъ за недѣлната почивка“, отколкото „законопроектъ за празничитъ“. И азъ благодаря на народнитъ прѣдставители г. г. Мирски, Хаджиева и, най-послѣ, Мишева, че тѣ обърнаха вниманието тѣкмо на тази точка отъ законопроекта, която е и най-сжществена; тамъ е центърътъ на тежестта — ако е позволено да се изразя така — на този законопроектъ. Онова, на което държахъ азъ, се съдържа въ чл. 6 буква е на законопроекта. Въ този членъ отъ законопроекта се казва, че на работничитъ въ индустриалнитъ и фабричнитъ заведения се дава право на недѣлна почивка. Съ това се разрѣшава единъ социаленъ въпросъ, и мисля, че колкото по-рано го рѣшимъ, толкова е по-добре, защото, колкото ще напредва, ще се развива нашата индустрия, фабрична и всѣкаква друга, толкова по-мжчно ще става прокарването на недѣлната почивка.

Азъ дължахъ да внеса този законопроектъ за недѣлната почивка, заради това, защото считахъ, че имамъ извѣстно задължение спрѣмо обществото, спрѣмо „опозиционния блокъ“. Ние се задължихме тамъ за закрила на нашето работничество. Тази закрила може да се прояви отчасти и чрезъ такова мѣроприятие, като онова, което се съдържа въ чл. 6 на моя законопроектъ. Азъ мисля, че това, що се съдържа въ чл. 6, буква е, отъ законопроекта, е много сжществено и заслужава симпатитъ на народното прѣдставителство.

Не обичамъ да повтарямъ онова, що другитъ вече казаха по въпроса, който разискваме, не искамъ за тава да припоявямъ и мислитъ на г. Мишева, но напълно ги сподѣлямъ. Азъ съмъ изненаданъ, че само г. Вълчо Георгиевъ отъ земеделската група е единиятъ народенъ прѣдставителъ, който не видѣ онова въ законопроекта, което е най-цѣнното въ него, и намѣрва, че този законопроектъ е сжщо такъвъ, като онзи, отгѣнението на който искамъ.

В. Георгиевъ: Казахъ: съ изключение на тази забѣлѣжка.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Това е Ваша голѣма грѣшка, г. Вълчо Георгиевъ. Когато

такива работи не се виждатъ въ единъ законопроектъ, азъ не знамъ, какво да кажа.

В. Георгиевъ: Азъ обърнахъ внимание върху забѣлѣжката.

Т. Васильовъ: Има и други работи.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Върху тѣхъ, обаче, азъ не се спирамъ. Първиятъ, който се качи на трибуната, ми се струва, бѣше г. Мирски, който ми каза, че законопроектътъ е единъ законопроектъ, който ние ще зачислимъ въ областта на българското социално законодателство. И слѣдъ думитъ на г. Мирски, който турн точка надъ i-тата, не трѣбваше г. Вълчо Георгиевъ да каже извѣстната фраза, че законопроектътъ билъ реакционенъ. Вѣрвамъ, че и той, слѣдъ обясненията, които чу по законопроекта, що съжжялава за казаното.

Колкото по въпроса за самитъ празници, азъ съмъ готовъ да ви направя каквито щете концесии, защото не този въпросъ — за числото на празничитъ — ме интересуваше. Мене ме интересуваше недѣлната почивка, и вмѣсто да ви внеса законопроектъ за празничитъ, азъ ви внесохъ законопроектъ за празничитъ и недѣлната почивка и съ това дадохъ възможност на народното прѣдставителство да обсъди въпроса, дали сж много или малко празничитъ у насъ. Въ една страна, като нашата, въ която покрай празничитъ, които сж изброени въ закона, сжществуватъ и такива, за които ни говори г. Стоиментъ Савовъ, очевидно, въпросътъ за празничитъ нѣма онази острота, каквато този въпросъ има другадѣ. Но, така или иначе, въпросътъ за повече или по-малко празнични дни пакъ е единъ социаленъ въпросъ, и ако ние днесъ го разрѣшимъ по законодателенъ редъ, утрѣ това ще улесни тѣзи, които иматъ голѣмъ интересъ да бждатъ празничитъ ни повече или по-малко.

Въ законопроекта, прѣдставенъ на уважаемото народно прѣдставителство, азъ правя намаление на празничитъ само съ нѣколко дена. Тѣ биха могли да се намалятъ съ повече дни, но азъ не споря по този въпросъ; ще оставя на народното прѣдставителство въ комисията да помисли върху него. Ако комисията възприеме възгледа, че трѣбва още да се намалятъ можемъ ги намали съ още приблизително 10 и, слѣдователно, отъ 72, да останатъ само 62. Тогава ние ще влѣземъ въ числото на държавитъ, които биха могли да кажатъ: Ние малко празнуваме, много работимъ; азъ считамъ, че светецътъ е по-зачетенъ, когато онзи, който го уважава, работи, отколкото когато хайлязува. Нѣмамъ нищо противъ намалението на празничитъ. Заедно съ г. г. народнитъ прѣдставители, които влизатъ въ комисията, ще обсъдимъ този въпросъ, и готовъ съмъ да направимъ още повече намаления на празничнитъ дни. Но народното прѣдставителство ще трѣбва да помисли, дали това намаление е нужно, или не. Така напр. — азъ говоря примѣрно, не искамъ да се взема актъ отъ моитъ думи — още при съставянето на законопроекта, менъ ми се прѣпорѣчваше да намалимъ, напр., такива празници — азъ говоря за празничитъ, задължителни за всички, а не само за учрѣжденията — Възшествие на Св. Духъ, Срѣтение Господне, Благовѣщение; ще останатъ, разумѣва се, Св. Георги, Св. Св. Кирилъ и Методий — тѣ сж народни празници и трѣбва да бждатъ такива; можемъ да намалимъ още: Петровъ-денъ, Прѣображение Господне, Кръстовъ-денъ. Ако намалимъ тѣзи празници, плюсъ ако намалимъ, напр., днитъ на Великденъ, вмѣсто да се празнува три дена, както е по стария законъ, да го празнуваме не два, както го прѣдлагамъ азъ въ законопроекта, а само единъ денъ, това не ще бѣде противно на канонитъ.

Д. Мишевъ: Нито въ една държава Великденът не се празнува единъ денъ, г. министре. Това нито у протестантитъ го има.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Не, азъ казвамъ, какъ може да се разсуждава отъ гледище на канонитъ. Елате да обсъдимъ това въ комисията.

Ако намалимъ тѣзи празници, тогава оставатъ още едни — тѣ сж вече царскитъ празници. Азъ мисля, че и тѣхъ бихме могли да намалимъ. Тукъ идва ми на ума единъ разговоръ — може-би да не е нужно да го възпроизвеждамъ — сж държавния глава. И той мисли, че нѣкои отъ неговитъ празници и отъ тѣзи на членоветъ отъ царския домъ биха се отпразнували добръ, ако българскиятъ народъ прѣзъ тѣхъ би работилъ. Заради това азъ мисля, че, слѣдъ като поговоримъ въ комисията — можемъ да заличимъ отъ числото на празниците, напр., 14 февруарий, рождениятъ денъ на Негово Величество царя, можемъ да заличимъ и 2 май, тезоимениятъ денъ на Негово Царско Высочество прѣстопронаслѣдника. Ако това рѣшите въ комисията, нѣма да ви се противопоставя. Да не празнуваме и тезоимения денъ на Негово Величество царя. Както виждате, азъ отивамъ по-далечъ: съгласявамъ се съвсѣмъ да не празнуваме тия празници, а не да ги отнесемъ къмъ близкия празниченъ денъ, както прѣдлагате. Азъ не мога, обаче, да отида дотамъ, докѣдѣто никой не е отишълъ, т. е. съвършено да прѣмахна царскитъ дни. Но и тукъ ще отида по-далечъ отъ другитъ. Въ числото на празниците, общи за всички, е възшествието на прѣстола на Негово Величество; добръ, нека го извадимъ отъ тукъ...

Обаждаатъ се отъ мнозинството: Не може, не може.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ вземахъ думата, за да прѣдупрѣдя всѣкакви демагогични разговори. Даже и г. Рангелъ Яневъ направи капиталъ отъ въпроса за празниците. Той заговори за Ивановъ-денъ. Не знамъ, г. Яневъ взе много да прави капиталъ отъ демагогията, но това не минава днесъ на пазара, г. Яневъ. Вие виждате, че азъ мога да отида по-далечъ отъ Васъ...

Обаждаатъ се: Нѣма го тука.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Съжалявамъ, че го нѣма тукъ. Една отъ причинитъ, които ме каратъ да взема думата, е тази: да кажа на уважаемия г. Рангелъ Яневъ, че често обича да си приказва само. Та, връщамъ се на думата си, бихме могли да отнемемъ къмъ чл. 2 и възшествието на прѣстола на Негово Величество, т. е. да направимъ този празникъ празникъ само за учрѣжденията, защото празникътъ на държавния глава, въ всѣки случай, трѣбва да бѣде празникъ за учрѣжденията. Мисля, поне по този въпросъ нѣма двѣ мнѣния между насъ. Много скърбно е, че не е тукъ г. Яневъ. Много скърбя, че не е тукъ този господинъ (Смѣхъ), защото той казва, че азъ съмъ увеличилъ празници, както виждате, ги намалихъ повече отъ Рангела Яневъ. Но празникътъ на царицата азъ бихъ желалъ да остане празникъ, неприсѣственъ денъ. Ще имаме слѣдователно отъ царскитъ празници два: Възшествието на прѣстола и 8 февруарий — тезоимениятъ денъ на Нейно Величество царицата, и то само за учрѣжденията. Е, отъ това по-нататъкъ остава демагогия, само едно — да впишемъ въ числото на празниците празника на Рангела Яневъ. (Общъ смѣхъ)

Обаждаатъ се: Той е вписанъ.

Прѣдседателътъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Коста Сидеровъ.

К. Сидеровъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ това, което каза г. Малиновъ, азъ искамъ да добавя

само нѣколко бѣлѣжки. Този законопроектъ би постигналъ по-скоро цѣльта си, ако цѣлѣше да уреди въпроса, какъ да се отпразнуватъ установенитъ у насъ празници, отколкото тѣ да се увеличаватъ или намаляватъ. По-добръ би било, както каза и г. Малиновъ, да се уреди недѣлната почивка за работниците, или какъ да се празнуватъ досега установенитъ празници, било религиозни или народни, за да имъ се даде по-голяма тържественостъ. Г. Стоиментъ Савовъ ни нареди единъ поменикъ отъ миши и вълчи празници, притури къмъ тѣхъ и религиознитъ, и народнитъ, и изкара, че прѣзъ половината отъ годината не работимъ. Това е съвършено невѣрно. Вѣрно е, което каза г. Савовъ, че има миши и вълчи празници, и тѣ сж въ изобилне, но тѣ всички не се празнуватъ прѣзъ работния сезонъ, а има такива и прѣзъ зимата.

Д. Каранешевъ: Г. прѣдседателю! Заслужва ли да се говори туй сега?

К. Сидеровъ: Постѣ, не забравяйте, че земледѣлицитъ прѣзъ най-работния сезонъ, когато е жетва — всички знаете това — работятъ и въ празникъ, и нощемъ, и ако празнуватъ 5—10 вълчи и миши празници, тѣ работятъ въ 30 празници прѣзъ работното врѣме.

Д. Каранешевъ: Този, който иска да празнува и да не работи, той може да не работи и цѣла година. Кой го кара да работи? Ако иска, той може да не работи.

К. Сидеровъ: Хубаво направи г. Малиновъ, че се съгласи, щото празниците Великденъ и Коледа да се не бутатъ. Можете да направите намаление отъ другитъ празници, но Коледа и Великденъ сж една ваканция, една почивка за работящитъ съсловия, и тя не бива да се бута. Вземете, напр., селянина и еснафа, особено еснафа; той на първия денъ на Коледа или Великденъ още работи, той е още на доизкарване поржкитъ си. Можете да окастрите, казвамъ, на друго мѣсто, но Коледа и Великденъ да си останатъ по три дена. Вземете, напр., градинарското население, което работи 7—8 мѣсеца задъ граница — и то празникъ не знае; вземете, напр., долгеритъ отъ Кюстендилско и други мѣста, които ходятъ по чужбина — и тѣ празникъ не знаятъ. Защо тогава да отнемете на тия хора тази ваканция отъ три дена на Коледа и Великденъ, когато тогава тѣ могатъ да си починатъ?

Азъ по царскитъ празници нѣма да казвамъ нищо, защото ме изпрѣвариха отъ дѣсницата, именно г. Тома Васильовъ и г. Рангелъ Яневъ, за които г. министъръ-прѣдседателътъ съжалява, че го нѣма тукъ, за да влѣзе въ споръ съ него. Азъ ще обърна внимание на нѣщо много важно отъ практическа страна. Въ чл. 6 буква в, дѣто се казва, че кръчмитъ и кафенетата и публичнитъ заведения могатъ да бждатъ отворени въ празнични дни само слѣдъ пладне, това не е добро. По-добръ би било да се каже: „слѣдъ отпускъ на черква“. Защото, ако вие оставяте на насъ 50 или 60 празника да празнуваме, азъ, който съмъ работилъ цѣла седмица, особено зимно врѣме, и излѣза въ недѣлния денъ, вие кждѣ ме оставяте по този законъ? Кажете ми: цѣлъ денъ да стоя на улицата.

Д. Каранешевъ: Защо на улицата? Стойте си въ къщи.

К. Сидеровъ: Вие моята воля не можете да ограничавате. Азъ съмъ работилъ цѣла недѣля, недѣто ме ограничава въ недѣлния денъ, да не мога да отида въ кафенето да пия едно кафе и да се видя съ нѣкой приятель.

Д. Митовъ: Другадъ ще намѣришъ мѣсто да се видишъ съ приятель.

К. Сидеровъ: Който иска въ читалището, ще отиде, който иска на друго мѣсто, ще отиде. Ние, на-ли говоримъ, че уреждаме празниците за свободно врѣме и за почивка? Питамъ ви: защо ме ограничавате въ свободния денъ, който е опрѣдѣленъ да почивамъ, да не мога да влѣза въ кафенето да пия едно кафе или единъ чай? Имаше едно положение въ стария законъ, че до 11 ч. да сж затворени кафенетата и кръчмитѣ; властимѣщиятъ, обаче, натисне на вратата на механата на нѣкой механджия и му казва: „Отвори ми. Не ме ли признавашъ за властъ?“ Механджията ще му отвори, и слѣдъ него ще влѣзатъ 10—15 души; властимѣщиятъ ще си пие кафето или пелина и слѣдъ туй идватъ стражаритѣ и му съставятъ актъ.

Сега, намѣсто да се остави въ законопроекта, че кръчмитѣ се отварятъ подиръ обѣдъ, най-хубавото е да се каже: „слѣдъ отпускъ на черква“ или „слѣдъ литургията“. Защото отъ това тържеството нѣма да се развали и никою религиозното чувство нѣма да се раздразни. Та по-хубаво е да се каже, че кръчмитѣ се отварятъ слѣдъ отпускъ на черква.

Прѣдседателъ: Нѣма записани повече оратори. Ще туря на гласуване законопроекта за празничнитѣ дни и недѣлната почивка. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ по принципъ този законопроектъ и да се изпратятъ въ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Давамъ 10 минути почивка.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

Минаваме на втората точка отъ дневния редъ: разглеждане прѣдложението отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи за измѣнение рѣшението за отпущане народна пенсия на вдовицитѣ и дѣцата на убититѣ, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ Никола С. Вакареловъ и старши коненъ полицейски стражаръ Атанасъ Тошевъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„Докладъ до Народното събрание.

„Рѣшението за отпущане народна пенсия на вдовицитѣ и дѣцата на убититѣ, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ Никола С. Вакареловъ и старши коненъ полицейски стражаръ Атанасъ Тошевъ, прието отъ XIV-то обикновено Народно събрание, въ втората му редовна сесия, и утвърдено съ царски указъ отъ 3 мартъ 1910 г., подъ № 96, не можа да се приведе въ изпълнение, по отношение сѣмейството на Атанаса Тошевъ, защото вдовицата на послѣдния се именува Гиргина, а не Станка, и дѣцата му сж петъ, а не шестъ. Станалата грѣшка се дължи на бързината, съ която надлежитѣ административни власти сж събрали свѣдѣнията за сѣмейното положение на Тошева.

„Приложеното тукъ проекто-рѣшение има за цѣль да поправи поменатата грѣшка. Имамъ честъ, прочее, да моля Народното събрание да благоволи да го приеме.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи:

Н. Мушановъ.

„Р ѣ ш е н и е

за измѣнение рѣшението за отпущане народна пенсия на вдовицитѣ и дѣцата на убититѣ, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ Никола С. Вакареловъ и старши коненъ полицейски стражаръ Атанасъ Тошевъ, прието отъ XIV-то обикновено Народно събрание, въ втората му редовна сесия, и утвърдено съ царски указъ отъ 3 мартъ 1910 г., подъ № 96.

„Оная частъ отъ рѣшението (членъ единственъ) за отпущане народна пенсия на вдовицитѣ и дѣцата на убититѣ, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ Никола С. Вакареловъ и старши коненъ полицейски стражаръ Атанасъ Тошевъ, които захваща слѣдъ думитѣ „отъ 9 декемврий 1909 г.“ и свършва съ думитѣ „отъ 13 февруарий 1910 г.“, се измѣня така: „и на вдовицата на убития, сжщо при изпълнение служебни обязанности, старши коненъ полицейски стражаръ отъ Дръновската околия, Тръвненски участъкъ, Атанасъ Тошевъ, Гиргина Тошева и на дѣцата му Петко, Станка, Велико, Георги и Мария народна пенсия отъ 960 л. годишно, начиная отъ 13 февруарий 1910 г.“

Прѣдседателъ: Нѣма записани оратори. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ това прѣдложение на г. министра на вътрѣшнитѣ работи, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва разглеждане на второто прѣдложение отъ Министерството на търговията и земледѣлието за опрощаване училищнитѣ такси на ученицитѣ отъ Садовското земледѣлско училище Желѣзко Димитровъ и Георги Богдановъ за 1910/11 учебна година и на ученика отъ Плъвненското лозарско-овощарско училище Филипъ Кръстевъ за текущата 1910/11 и идущата 1911/12 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„М о т и в и

върху разрѣшението за опрощаване училищнитѣ такси на ученицитѣ въ Садовското земледѣлско училище, Желѣзко Димитровъ и Георги Богдановъ за 1910 учебна година и на ученика отъ Плъвненското лозарско-овощарско училище, Филипъ Кръстевъ за текущата 1910/11 и идущата 1911/12 г.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Отъ възникналици въ покровителствуваното отъ г. О. Махони сиропиталище „Св. Патрикий“ повѣреното ми министерство е приело трима младежи за ученици въ държавнитѣ земледѣлски училища, отъ които Желѣзко Димитровъ и Георги Богдановъ въ Садовското земледѣлско училище, а Филипъ Кръстевъ въ Плъвненското лозарско-овощарско училище.

„Горѣпоменатитѣ ученици сж отъ Македония, синове на бѣдни родители, пострадали прѣзъ врѣме на македонското въстание, и понеже нѣматъ възможностъ да изплатятъ училищнитѣ си такси за прѣдстоящата 1910/11 учебна година, моля ви, г. г. народни прѣдставители, да одобрите дѣйствиата на Министерството на търговията и земледѣлието чрѣзъ гласуване на тукъ приложеното рѣшение.

„Министъръ: Т. Кръстевъ.

„Р а з р ѣ ш е н и е

за опрощаване училищнитѣ такси на ученицитѣ въ Садовското земледѣлско училище Желѣзко Димитровъ и Георги Богдановъ за 1910/11 учебна година и ученика отъ Плевенското лозарско-овощарско училище Филипъ Кръстевъ за текущата 1910/11 и идущата 1911/12 учебна година.

„Членъ единственъ. Опрощаватъ се на ученицитѣ отъ Садовското земледѣлско училище Желѣзко Димитровъ и Георги Богдановъ и на ученика отъ Плевенското лозарско-овощарско училище Филипъ Кръстевъ училищнитѣ такси, както слѣдва:

„1. На Желѣзко Димитровъ за 1910/11 учебна година на сума 360 л.

„2. На Георги Богдановъ за 1910/11 учебна година на сума 180 л., и

„3. На Филипъ Кръстевъ за текущата 1910/11 и идущата 1911/12 учебни години на сума 360 л.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ прѣдложението на г. министра на търговията и земледѣлието за опрощаване

училищнитѣ такси на споменатитѣ ученици, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема. Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Понеже дневниятъ редъ е изчерпанъ, азъ ще моля да наредимъ дневния редъ за утрѣ. Зная, че утрѣ, споредъ правилника, нѣмаме засѣдание, но азъ мисля, че не му е врѣмето да се придържаме о правилника въ тая му частъ, когато идатъ бюджетитѣ и много други работи. Та ще моля Събранието да се съгласи да имаме утрѣ засѣдание и на дневенъ редъ: на първо мѣсто, второ четене на законопроекта за прѣхвърляне беглика и данъка върху сградитѣ въ полза на общинитѣ; слѣдъ това, второ четене на законопроекта за военния данѣкъ. Съ това, азъ мисля, ще бѣде достатъченъ дневниятъ редъ за утрѣ.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ прѣдложения отъ г. министъръ-прѣдседателя дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 5 м. вечерята)

Прѣдседателъ: Д-ръ П. Ораховацъ.

Секретари: { А. Христовъ.
Г. А. Копринаровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.